

Mokslo Lietuva

KELIAS Į PIRMAJĄ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ ■ 8, 12 p.

KOKIUS VARDUS RENKASI GUDIJOS LIETUVIAI ■ 11 p.

PRISIMENANT PROF. MERKELĮ RAČKAUSKĄ ■ 9 p.

■ p. 10 Lietuvos parazitologų draugijų kūrimasis

■ p. 4, 5 Įterptosios sistemos: mokslo ir verslo sanglauda

Nr. 11 (499)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

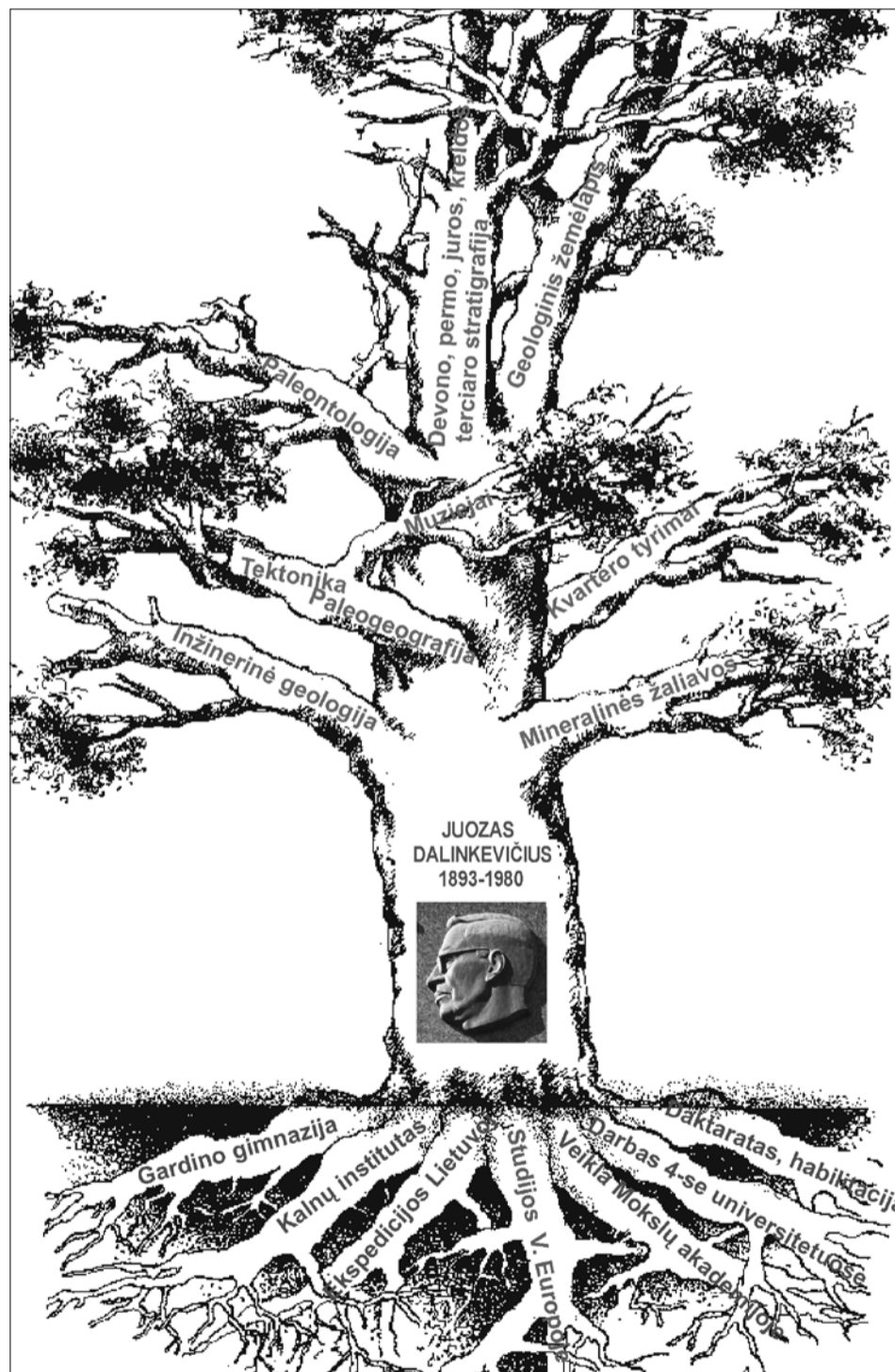
JŲ DOMINO GEOLOGINIŲ SLUOKSNIŲ LOGIKA

Moderniosios geologijos pradininkas profesorius Juozas DALINKEVIČIUS (1893–1980) – labai turininga ir spalvinga Lietuvos mokslo asmenybė. Daug pasako jau faktas, kad mokydamasis Gardino gimnazijoje ne juokais susidomėjo astronomija, stebėjo Marso opoziciją, tapo Prancūzijos astronomų draugijos nariu, o už Neptūno ir Merkurijaus stebėjimus šešiolikmetis nusipelnė draugijos įkūrėjo žymaus astronomo Kamilio Flamariono (Flammarion) pasirašyto diplomo. Kelias aiškus – astronomijos studijos. Bet vienas dalykas per teleskopą stebėti dangaus šviesulius ir kitas – kalti matematinės formules ir rutininis dalykus, be kurių astronomu netapsi. Astronomijos studijomis Peterburgo universitete pirmakursis greit nusivylė, tad įstojo į Peterburgo kalnų institutą, kuriame studijuodamas J. Dalinkevičius pasižymėjo dideliais gabumais, įgijo geologijos ir kalnų inžinieriaus specialybę.

Šis netradicinis kelias į mokslus vėliau žadins mokslo populiarintojų vaizduotę, tad J. Dalinkevičius taps ne vieno žurnalistinio rašinio herojumi. Kurgi ne – senovės graikų muzos Uranijos globojamą astronomiją iškeitė į požeminį pasaulį, už kurį romėnų mitologijoje buvo atsakinga sutuoktinių dievų pora – Mantas ir Manija. Teleskopą iškeitė į geologo plaktuką – tam reikėjo būti mažų mažiausia Dalinkevičiumi. Tiesa, Peterburgo kalnų institute, kuriame po studijų buvo paliktas gabus absolventas, jo vardas ir pavardė rusų kalba skambėjo taip – Isosif Adamovič Dalinkevič. J. Dalinkevičius taip pat puikiai išmanė markšeiderystės* mokslą, žinojo Žemės gelmių geologinių sluoksnių susidarymo ir slūgsojimo dėsningumus, tai vadindamas „sluoksnių logika“. Todėl ir jo devizas buvo „stratum logo“.

Juozo Dalinkevičiaus 120-osios gimimo metinės, minimos š. m. birželio 13 d., teikia naujų postūmių prisiminti iškili mokslininką ir jo indėlį į Lietuvos geologijos mokslą. Mokslininko gimimo dienos išvakarėse birželio 12 d. Naujosios Akmenės kultūros namuose rengiama šiai gražiai datai paminėti skirta konferencija. Birželio 14 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje atidaroma J. Dalinkevičiui skirta paroda, o Lietuvos mokslų akademijoje vyks mokslinė konferencija „Moderniosios geologijos Lietuvoje raida ir rezultatai“. Pranešimus skaitys geologai Valentinas Baltrūnas, Algimantas Grigelis, Gediminas Motuza, Juozas Paškevičius, Vytautas Skudis, Juozas Mockevičius, Rimantė Guobytė ir Jonas Satkūnas. Šių renginių informacinis rėmėjas yra ir Lietuvos mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“. Vilniaus universitete J. Dalinkevičiaus 120-osioms gimimo metinėms rengiamas akademinis leidinys, kurio sudarytojas prof. Algimantas Grigelis, tad šie metai pasibaigs knygos sutiktuvėmis ir dar vienu reikšmingu žymaus geologo paminėjimu.

1941 m. rugsėjo 22 d. J. Dalinkevičius pirmasis iš Lietuvos geologų buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos tikroju nariu (tiesa, sugrįžus

Juozui Dalinkevičiui skirtas „gyvybės medžio“ piešinys: medžio šaknys – Dalinkevičiaus eitieji mokslai, o plačios šakos – profesorius Lietuvoje pradėtos ir plėtotos geologijos mokslo kryptys (Medžio motyvas paimtas iš Tomo Sakalausko publikacijos „Mažvydo ažuolas“, Švyturys, Nr. 1–2, 1997)

sovietams 1946 m. jam buvo patvirtintas tik nario korespondento vardas). 1941 m. gruodžio 2 d. jis paskirtas pirmuoju Lietuvos MA Geologijos ir geografijos instituto direktoriumi. Nieko nuostabaus, kad „Mokslo Lietuva“ apie žymų geologą spausdina pokalbį su dviem kitais vėlesnių laikų buvusiais Geologijos instituto direktoriais –

* Markšeiderija – kasybos sritis, kuri naudingųjų iškasenų žvalgybos ir eksploatacijos, kasybos įmonių, kitų statinių bei įrenginių statybos techniniams uždaviniams spręsti naudoja žemės paviršiaus ir kasinių geometrinius matavimus. – G. Z. past.

Vitalija KARACIEJŪTĖ
Lietuvos edukologijos universitetas

Balandžio 26 d. Lietuvos edukologijos universitete (LEU) vyko Lituaniistikos fakulteto organizuota XVII respublikinė studentų lituanistų konferencija, skirta V. Mykolaičio-Putino 120-osioms gimimo metinėms. Pranešimus skaitė geriausi lituanistai iš Vilniaus (VU), Šiaulių (ŠU), Klaipėdos (KU), Vytauto Didžiojo (VDU), Lietuvos edukologijos universitetų.

Respublikinę lituanistų konferenciją atidarė LEU „Literatų arka“, parengusi muzikinę-literatūrinę improvizaciją pagal V. Mykolaitį-Putiną. Gausiai susirinkusiuosius sveikino l. e. p. Lituaniistikos fakulteto dekanas doc. dr. Žydrone Kolevinskienė: „Džiaugiuosi matydama tiek daug studentų, dėstytojų, svečių. Ratas apsiskus – XVII konferencija vėl rengiama Lietuvos edukologijos universitete.“

AUGANTI LITUANISTŲ KARTA

Keturiuose konferencijos posėdžiuose buvo perskaitytas 21 mokslinis pranešimas kalbotyros, literatūrologijos ir etnologijos temomis. Jaunieji lituanistai drąsiai kėlė problemas, dalyvaudami mokslinėje diskusijoje ieškojo joms tinkamų sprendimo būdų.

Reklamų mikroaktai, kuriami vaizdiniai ir kelionė laiku

Pirmam konferencijos posėdžiui vadovavo akad. Vytautas Martinkus ir mokslinės draugijos pirmininkė Rūta Urbonavičiūtė. Konferenciją pradėjo Deimantė Daugintytė (VU, IV k.), kuri analizavo sąmonės keliones laiku Rimvydo Stankevičiaus poetinėje trilogijoje: „Eilėraščių subjekto kūno negalia (komos būseną) nukreipia jo dėmesį į ontologinį žmogaus matmenį. Fizinis sąstingis išlaisvina sąmonę keliauti į praeitį, anapusių ir kitų gyvenimus ieškant savosios tapatybės. Blaškymasis tarp sapno ir realybės įkuria individą sukrečiančių patirčių liūne, kur atsiskleidžia tikroji jo prigimtis. <...> Tačiau poetinėje trilogijoje pastebimas ir kitoks subjekto santykis su pasauliu ir savimi pačiu, kur galima atpažinti fenomenologo Maurice'o Merleau-Ponty sampratą, postuluojančią, kad kūnas ir siela (sąmonė) veikia išvien. Tokiose situacijose individas atranda galimybę pripažinti santykį su kitais, kaip patirtinį aktą, praturtinantį jo tapatybės kūrimąsi.“

Kornelija Norkevičiūtė (ŠU, LM* II k.) aptarė literatūrinį personažą kaip *ikoną* spaudos reklamos diskurse: „Literatūrinio personažo ženklas

* Čia ir kitur vartojamos santrumpos: LM – literatūros magistrantūra, KM – kalbotyros magistrantūra. – V. K. pastaba.

■ Nukelta į 6 p.

■ Nukelta į 2 p.

AUGANTI LITUANISTŲ KARTA

III vietos laureatė Elžbieta Banytė (Vilniaus universitetas, IV k.), I vietos laureatė Asta Skujytė (Vilniaus universitetas, Kalbotyros magistrantūra, I k.), III vietos laureatas Kęstutis Dambrauskas (Šiaulių universitetas)

■ Atkelta iš 1 p.

iš jo literatūrinio kūrinio į reklamą neperkeliamas – kuriamas naujas vaizdinys – ženklas, kuris yra tik atvaizdas – ikona senojo, iš kurio paimta idėja. <...> Reklamoje, kurioje veikia literatūrinis personažas, dažniausiai parduodama ne prekė, o galimybė patirti malonumą ir gyventi taip, kaip vaizduojamas transformuotas personažas – geriau, laisyčiau ir maloniau. Čia akcentuojama personažo sėkmė gauti visa, ko tik panorės, todėl pasirenkamas personažo įvaizdis dažnai tampa erotinis ar net vulgarus. <...> Vartotojas skatinamas rinktis, pvz., Naomi Campbell kvėpalus, nes tik jie jam suteiks mitologinių Kupidono galių, Lavazza kavą, nes tik jos mėgavimosi procesas suartina vartotoją su artimuoju taip lyg Romeo su jo Džuljeta ar paauglės gundomos pirkti naujus drabužius iš ikonizuoto Pepės personažo rekomenduotų parduotuvių vien dėl to, kad taip daro ji – naujoji Pepė – nepriklausoma, madinga ir išradinga, todėl turbūt visiems patinkanti mergina, kokia geidžia būti dauguma paauglių.“

Eglė Palubinskaitė (KU, LM I k.) aptarė Sofijos Pšibiliauskienės (Lazdynų Pelėdos) laiškus Jurgiui Šau-

liui: „Rašytoja laiškuose savo asmens individualybės paliko daugiau negu kur kitur. Laiškai atspindi jos naujojo moteriškumo paieškas, emancipuotą požiūrį į gyvenimą, gyvybingumą, karštą būdą, amžiną optimizmą, nors ir paspalvintą saviironijos, cinizmo. <...> Epistolinis Sofijos Pšibiliauskienės palikimas pristato ją kaip romantinės pasaulėjautos asmenybę, besidominčią žmogaus psichologija. Sofijos Pšibiliauskienės kūrinių redaktoriai gana griežtai koregavo jos tekstus, braukė jai būdingus pasakymus, šitokių būdu sukurdami rašytoją realistę.“

Greta Rimkutė (ŠU, II k.) pranešime „Jono Biliūno ir Antono Čechovo kūrybos psichologizmas: lyginamoji apsakymų apie vaikus analizė“ teigė: „Lietuvių rašytojo kūrinys išryškėja jautrus santykis su vaiko psichologiniais išgyvenimais. Pasakotojas jaučia artimą ryšį su savo personažu. Pasaulį skaitytojas mato vaiko akimis, t. y. jo emocijos dar menkai reflektuojamos ir abstrahuojamos. <...> Rusų rašytojas, vaizduodamas vaikų dvasinį pasaulį, priešingai nei J. Biliūnas, išlieka objektyvus, kartais kiek švelniai ironiškas. Rašytojas „nesigaili“ savo mažųjų herojų ir vaizduoja juos sunkiose, dramatiškose situacijose. <...> Čechovo apsakymuose pasakotojas tarsi stebi

jama, tvirtinama, skatinama ir pan., pragmatinėje lingvistikoje vadinami šnekos aktais. Tam tikro diskurso (šiuo atveju reklamos) šnekos aktų visuma vadinama makroaktu, o jį sudarantys aktai, R. Dobržinskienės teigimu, analizuojami kaip mikroaktai.“

Laiko kontrastai, lietuviškosios kapinės ir emigracija

Antrąjį konferencijos posėdį, kuriam vadovavo doc. dr. Rima Bakšienė ir Dovilė Akstinaitė, pradėjo Monika Kriščiūnaitė (VDU, IV k.). Pranešėja akcentavo tradicinę laiko sampratą Žemaitės apsakymuose: „Apsakymų veikėjų sąmonėje susiformavusius laiko kontrastus atspindėjo pagrindinių paros ciklų suvokimas. Diena rašytojos apsakymuose – profaninis darbų atlikimo metas, o naktis siejama su pavojais ir baimėmis. <...> Metų laikas, sudarytas iš pavasario, vasaros, rudens ir žiemos ciklų, Žemaitės apsakymuose sudaro valstiečio darbų kalendorių, atspindintį žemės ūkio darbų sezoniskumą. <...> Gimimas, vestuvės ir mirtis – svarbiausi Žemaitės apsakymų veikėjų gyvenimą sudarantys tarpiniai.“

Asta Skujytė (VU, KM I k.) skaitė pranešimą apie lietuviškąsias kapines.

Lygintos šiaurės aukštaičių panevėžiškių, Vilniaus miesto bei Gervėčių krašto veikiančios ir neseniai nustojuosios veikti kapinės, aptarta jų struktūra, ieškota tam tikrų kapų „hierarchijos“ pėdsakų, analizuoti atkapių užrašai, kriptų vieta ir reikšmė kapinėse, atkreiptas dėmesys į visišką jų opoziciją – bevardžius kapus.

Deimantė Bandzevičiūtė (LEU, LM I k.) išryškino literatūrinius lietuvių pėdsakus Brazilijoje: aptarė XX a. lietuvių emigracijos į Braziliją tendencijas, pristatė lietuvių kultūrinę ir literatūrinę veiklą, akcentavo šios šalies refleksiją įvairaus žanro lietuvių išėvių kūryboje.

Kęstutis Dambrauskas (ŠU, KM II k.) pranešime „Kitų tekstų ar jų fragmentų vartojimas spausdintinėje reklamoje“ aptarė vartojamus intertekstualiuosius elementus. „Greta reklamuojamo produkto ar paslaugos pateikiamas visuomenei gerai žinomo autoriaus ar liaudies kūrybos tekstas. Adresantas apeliuoja į auditoriją, siekia patraukti adresato dėmesį. Į reklamos tekstą kartais įterpiamas visas kito kūrinio tekstas, pavyzdžiui: frazeologizmas, priežodis, patarlė, daina, aforizmas arba tik teksto fragmentas.“ Pranešimo teiginiai iliustruoti gausiais reklamų pavyzdžiais.

Irma Antanaitytė (KU, LM I k.) siekė atskleisti lietuvių kelionių literatūros priklausomybės nuo sovietinės ideologijos variacijas. „Sovietiniam piliečiui, dirbančiam Niujorke, buvo apribota judėjimo laisvė – 25 mylios į visas puses nuo Kolumbo statulos, ir ne daugiau. Čia, kur įsikūrė ir svarbiausieji lankytini objektai, pabuvojo visi analizuojamųjų knygų autoriai ir visi savo knygoje rašė apie tuometinį SNO (Suvienytųjų Nacijų Organizacijos) pastatą, įžymų dangoraižį Empire State Building ir kt.“ Buvo parodytas gana skirtingas kiekvieno autoriaus teksto santykis su sovietine ideologija ir Niujorku.

Sandra Lileikytė (ŠU, IV k.) analizavo religinį rožės (erškėtrožės) motyvą XX a. lietuvių poezijoje. „Krikščioniškajame kontekste rožės (erškėtrožės) motyvas yra daugiaprasmiškas simbolis, siejamas su Dievo meile, Kristaus kančia, Švč. Mergele Marija, kankiniais ir šventaisiais. Lietuvių poezijoje šio motyvo poetinės transformacijos nenu-

tolsta nuo tradicinių reikšmių, kurias rožė (erškėtrožė) yra įgijusi religiniame kontekste.“

Tekstai, kontekstai ir intertekstai

Trečiojo (pirmininkai doc. dr. Vidas Valskys ir Algida Volungevičiūtė) ir ketvirtojo (pirmininkės doc. dr. Žydronė Kolevinskienė ir Rima Kasperionytė) posėdžių pranešėjai toliau gvildeno literatūrologijos ir kalbotyros klausimus.

Neringa Butnoriūtė (VDU, LM II k.) pranešime „M. K. Čiurlionio intertekstai K. Bradūno „Sonatose ir fugose“ teigė: „Pastebima, kad poetas sumaniai panaudoja sonatos modelį kaip pagrindą, tinkamą simfonijai parašyti, ir taip sukuria „sonatos sonatoje“ principą. Paveikslų motyvai perteikiami per spalvą, vaizdinį, įspūdį. Sukuriama atskirai skaitomų ir viena lyčių tekstų pynė, demonstruojanti platų prasmų spektrą, kurios vienas iš svarbiausių tikslų – perteikti dramatišką kūrėjo-tautos atstovo-išėivio sąmoningumą.“

Justina Žukauskienė (KU, LM I k.) pranešime „Leonardas Andriekus – lietuviškosios apaštalias išėviųje“ siekė „įrodyti L. Andriekaus kūrybos bei veiklos svarbą, išsaugant lietuvių išėviųje, remdamasi L. Andriekaus archyvu, saugomo Kryžių kalno pranciškonų vienuolyne, medžiaga bei brolių pranciškonų prisiminimais.“

Elžbieta Banytė (VU, IV k.) pranešime „Kornelijus Platelis ir Antika: seni motyvai ir nauji kontekstai“ aptarė Antikos įvaizdžius ir motyvus Platelio poezijoje. Autorė kėlė hipotezę, „kad santykis su Antika, išryškėjantis jo tekstuose, kito nuo modernistinio sovietmečiu raštuose tekstuose iki postmodernistinio.“

Loreta Varaniūtė (VU, Kauno humanitarinis fakultetas (KHF), LM I k.) kalbėjo apie pastišą Herkaus Kunčiaus romanuose „Ornamentas“ ir „Pijoko chrestomatija“. „Pastišo pagrindas šiuose romanuose – skirtingi stiliai (publicistinis, meninis, buitinis, administracinis) ir žanrai (lyrika, drama, jiems priskiriami poeziniai). <...> Nepriklausomai nuo imituojamo žanro (ar stiliaus), didžioji dalis pastišo atvejų yra neišbaigti, nepilni, fragmentiški. Tai suponuoja paties romano struktūros nenuoseklumą, kūrinio kaip fragmentų sancaupos vertinimą.“

Inga Nanartonytė (VU, KHF, KM II k.) tyrė žurnalo paauglės „Justė“ stilių leksikos aktualizacijos aspektu: „Justėje“ dažniausias aktualizacijos tipas – semantinė aktualizacija. Dažniausiai šis tipas reiškiasi metaforų, hiperbolių, metonimijų kūrimu. Be semantiškai aktualizuotų priemonių žurnalo kalba taptų gerokai blankesnė. <...> Ryškėja tendencija vartoti somatinius frazeologizmus, ypač reiškančius vidinius žmogaus potyrius. <...> Žurnale „Justė“ taikomų leksikos aktualizacijos būdų tyrimo rezultatai leidžia kalbėti apie nemažą buitinio ir meninio stilių įtaką publicistiniam stiliui.“

Rasa Vitkauskaitė (VU, IV k.) pranešime „Literatūrinis užuominos Ričardo Gavelio apsakymo rinkinyje „Įšibrovėliai“ remdamasi kritikos išvalgomis daro prielaidą, kad tikru išibrovėliu virsta intertekstas:

XVII respublikinės studentų lituanistų konferencijos, skirtos V. Mykoliaičio-Putino 120-osioms gimimo metinėms, dalyviai

■ Nukelta į 3 p.

Nutiestas dar vienas takelis mokslo ryšiams plėsti

Lionė LAPINSKIENĖ

Nacionalinės Azerbaidžano mokslų akademijos Humanitarinių mokslų skyrius kartu su Baku Slavų universitetu gegužės 1–4 d. surengė Azerbaidžano tautinio judėjimo lyderio, prezidento Geidar Alijevo 90-oms gimimo metinėms paminėti skirtą IV tarptautinę mokslinę konferenciją „Aktualios azerbaidžanotyros problemos“. Pirmos dienos ryte dalyviai padėjo gėlių ant prezidento Geidar Alijevo – iškilios Azerbaidžano asmenybės, savo tautai palikusios tvirtus pamatus toliau eiti atkovotos Laisvės ir Nepriklausomybės keliu – kapo. Vėliau visi susirinko į Baku Slavų universiteto aktų salę, kur, sugiedojus Azerbaidžano Respublikos himną, vyko iškilminga konferencijos atidarymo ceremonija.

Ją pradėjo Nacionalinės Azerbaidžano mokslų akademijos prezidentas Akifas Alizadė. Savo kalboje jis pabrėžė, kad šiandieninis Azerbaidžanas yra ypač sparčiais tempais besivystanti šalis, daug dėmesio skirianti ir mokslui bei švietimui.

Po jo kalbėjęs Baku Slavų universiteto rektorius, akademikas, rašytojas Kamalas Abdulla (jis š. m. vasario 21–22 d. buvo XIV Vilniaus knygų mugės dalyvis ir pristatė šio straipsnio autorės į lietuvių kalbą išverstą romaną „Stebukladarių slėnis“) pasidžiaugė, kad toks neeilinis, jau tradiciniu tampantis renginys yra labai svarbus visai universiteto bendruomenei – ir mokslininkams, ir studentams. Mat pamažu plečiasi kolegų ir bendraminčių gretos – universitete kasmet įsteigiami atskirų kalbų centrai, be to, sėkmingai veikia įkurti azerbaidžaniečių kalbos ir kultūros centrai ir įvairiuose pasaulio šalių universitetuose.

Konferencijoje dalyvavo gausus būrys mokslininkų iš Azerbaidžano mokslų akademijai priklausančių institutų ir Gendžos, Sumgaito, Nachičevanės, Lenkorano, Mingėčavro ir Šemachos aukštųjų mokyklų. Sulaukta per 40 pranešėjų ir iš 15 pasaulio šalių – Austrijos, Baltarusijos, Bulgarijos, Čekijos, Graikijos, JAV, Lenkijos, Rusijos, Turkijos ir kt. Tokio aukšto lygio renginyje Baku Slavų universitete dalyvavo ir keturi pranešėjai iš Lietuvos.

Todėl pradedant konferenciją iš įvairių pasaulio šalių universitetų ar kitų mokslo tyrimo institucijų susirinkę mokslininkai pasakė daug gražių sveikinimo žodžių. Viena jų buvo ir Lietuvos kalbos instituto direktorė

doc. dr. Jolanta Zabarskaitė. Ji pasidžiaugė, kad ir mūsų šalyje kryptingai dirbama plečiant dalykinius bendradarbiavimo ryšius su Baku Slavų universitetu, kad Lietuvos edukologijos universitete ruošiamasi atidaryti Nizami vardo auditoriją, kuriami bendri projektai, kuriuose dalyvaus abiejų šalių mokslininkai.

pranešimų. Juos konferencijos dalyviai pristatė dirbdami 5 sekcijose: „Geidar Alijevo asmenybė ir veikla“, „Geidar Alijevas ir azerbaidžanotyra“, „Geidar Alijevas ir Azerbaidžanas šiuolaikiniame pasaulyje“, „Azerbaidžano mokslo ir kultūros raidos perspektyvos“ ir „Azerbaidžaniečių kalbos ir literatūros raidos perspektyvos“.

bar lietuvių kalbą dėstantis Gruzijos technikos universitete, kartu su kolega Namigu Gafarovu iš Baku Slavų universiteto parengė bendrą pranešimą apie Lietuvių ir azerbaidžaniečių kalbų fonetines ypatybes. Visi trys minėti mokslininkai kartu su kitų šalių kolegėmis dirbo ir kaip sekcijos vadovai.

Beje, minėtoje konferencijoje

universiteto rektoriumi, dalyvavo tiesioginėje Nacionalinės Azerbaidžano televizijos laidoje (panašioje į mūsų „Labą rytą“), kur ne tik dalijosi mintimis ir įspūdziais apie konferenciją ir viešnagę Baku, bet ir diskutavo kitais aktualiais šiuolaikinės politikos ir visuomenės gyvenimo klausimais.

Vėliau J. Zabarskaitė surengtoje diskusijoje prie apskritojo stalo dalijosi gerąja darbo patirtimi su Azerbaidžano mokslų akademijos Nizami kalbos instituto direktoriumi prof. Fachreddinu Veisalliu ir Arnoldo Čikobavos gruzinų kalbos instituto (prie Tbilisio valstybinio Ivano Javakhišvilio universiteto) direktoriaus pavaduotoja prof. Mariama Manjgaladze. Prasmingas diskusijos ir visos konferencijos darbo rezultatas – minėtų vadovų iš šių trijų kalbas tiriančių mokslo institucijų pasirašyta dalykinio bendradarbiavimo sutartis su Baku Slavų universiteto rektoriumi, akademiku Kamalu Abdulla.

Kiti pranešėjai iš Lietuvos ne tik dalyvavo konferencijos darbe, bet ir bendravo su įvairių Baku slavų universiteto padalinių mokslininkais, svarstė konkrečias idėjas ir galimybes tolesnei bendrai veiklai, vykdė kultūrinę šviečiamąją veiklą. V. Kavaliauskas žurnalistikos specialybės studentams skaitė atvirą paskaitą „Lietuvių kalbos ir Lietuvos kultūros, papročių, tradicijų savitumas“, o šio straipsnio autorė susitiko su keliomis dešimtimis specialius šeštadieninius kursus lankančių įvairaus amžiaus Baku literatų. Jie ne tik atidžiai klausėsi paskaitos „Literatūrinio gyvenimo tradicijos šiandieninėje Lietuvoje“, bet ir domėjosi kultūrinio gyvenimo situacija ir kūrybos sklaidos galimybėmis mūsų krašte.

Baigiantis konferencijai, dalyviai šiltai sutiko kalbininkės Jasminos Bajarį į turkų kalbą išverstą Huseinbalos Miralamovos ir Viktoro Andrijanovo knygą „Geidar Alijevas“.

Į namus Lietuvos mokslininkai parsivežė naujų idėjų būsimiems darbams įgyvendinti kartu su kitų šalių kolegėmis. Žinoma, ir nepamirštamų įspūdžių iš aplankytų Azerbaidžano kultūrą ir istoriją primenančių vietovių bei puikių prisiminimų apie šio krašto nuoširdžius ir vaišingus žmones.

* K. Abdulla. Stebukladarių slėnis. Iš rusų k. vertė L. Lapinskiene. Vilnius: Leidykla „Edukologija“, 2013.

Lietuvą jau pažįstantis 2012 m. Nobelio premijos nominantas, rašytojas, Baku Slavų universiteto rektorius, profesorius akademikas Kamalas Abdulla savo darbo kabinete su Arnoldo Čikobavos gruzinų kalbos instituto (prie Tbilisio valstybinio Ivano Javakhišvilio universiteto) direktoriaus pavaduotoja prof. Mariama Manjgaladze, LEU profesoriumi Viduo Kavaliausku, LKI direktorės pavaduotoja, LEU profesore Grasilda Blažienė ir LKI direktore Jolanta Zabarskaite bei Panevėžio Mykolo Karkos pagrindinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja eksperte Lionė Lapinskiene (sėdi priekyje)

Beje, visi susirinkusieji šiltai sutiko Baku Slavų universiteto darbuotoją, 2011 m. „Eurovizijos“ nugalėtoją Eldarą Gasymovą. Jo nuoširdžiai sudainuota daina „Azerbaidžanas“ buvo gražus ir prasmingas jaunųjų universiteto mokslininkų ir studentų pasveikinimas visiems tomis dienomis į Baku Slavų universitetą atvykusiems aukštą tarptautinį pripažinimą turinčios konferencijos dalyviams.

Kitos dvi dienos buvo skirtos intensyviai darbui. Jo rezultatas ženklus – iš viso konferencijoje perskaityta per 220

Pastarajoje naujausiais moksliniais tyrimais su kolegomis dalijosi ir Lietuvos delegacija. Minėta Lietuvių kalbos instituto direktorė, Lietuvos edukologijos universiteto doc. dr. J. Zabarskaitė pranešime nagrinėjo temą „Tiurkų leksika didžiamame žodyne: konceptai“. Lietuvių kalbos instituto direktoriaus pavaduotojos, Lietuvos edukologijos universiteto profesorės Grasildos Blažienės pranešimo tema – „Baltų onomastikos tyrimai Europos kontekste“. Tos pačios aukšto mokslo institucijos profesorius Vidus Kavaliauskas, da-

dalyvavo ir šio straipsnio autorė. Jos pranešimo tema – „Kai kurių simbolių prasmė K. Abdullo romane „Stebukladarių slėnis““.

Didelio ir nuoširdaus dėmesio iš konferencijos rengėjų sulaukė lietuvių delegacija. Ji, galima sakyti, tomis dienomis buvo kaip Lietuvos kultūros ir mokslo žinių skleidimo ambasadorė Azerbaidžane. Pirmos konferencijos dienos rytą J. Zabarskaitė kartu su Harvardo universiteto (JAV) latvių kilmės prof. Marku Krameriu ir prof. Aleksandru Nesterovu, Valstybinio Uralo

■ Atkelta iš 2 p.

„Intertekstualumas atsiveria pačiais netikėčiausiais klodais. Čia gausu Antikos, Vakarų literatūros, JAV kultūrinių nuorodų, kurios kartais atsiliepia lyg aidas, o retkarčiais išnyra pačiomis gryniausiomis citatomis.“

Lina Staponaitė (VU, KHE, LM I k.) tyrė Jurgio Kunčino romaną „Glisno kilpa“ (1992) pakeistos sąmonės aspektu: „Išskiriami du pagrindiniai sąmonės keitimo būdai (įvardyti ir praktikoje naudoti bytnikų): 1) jos plėtimas narkotinėmis medžiagomis ir 2) vaikatavimas (fenomenas, susijęs su Charles Baudelaire *flaneur* ir Walterio Benjaminio bastūno sampratomis (Walter Benjamin, *Nušvitimai*, 2005)). Šie du būdai Jurgio Kunčino

romane pastebimi ir turinio lygmeniu (pagrindinis veikėjas svaiginasi psichotropinėmis medžiagomis ir gyvena vaikatos gyvenimą, kol jo sąmonė atsiveria išgrynintai, *daiktiškai* būčiai ir transcendencijai), tačiau kartu jie yra susiję ir su tekstiniais kitimais (ramus, suvaldytas tekstas keičiamas sąmonės srauto ar visiško tekstinio struktūrų dekonstravimo).“

Rosita Barauskaitė (LEU, LM II k.) nagrinėjo Onės Baliukonės ir Eglės Juodvalkės poezijos sąsajas su senuoju lietuvių tikėjimu. „Poečių kūryboje lyrinio subjekto žvilgsnis grėžiamas į protėvių papročius, jų tikėjimą. Nors senieji ritualai kūryboje transformuojami, vis dėlto išsaugomas tikėjimas, kad šventieji objektai turi sąlytį su amžinybe, su dieviškosiomis būtybėmis,

prie kurių lyrinis subjektas ir siekia prisiliesti.“

Justina Petrulionytė (VDU, LM II k.) analizavo Aleksandro Fominos romano „Mes vakar buvom saloje“ erdvę. „Reikšmingiausi erdviniai naratyvo segmentai: Lietuva, salos (Nemuno sala, Britanija ir Sovietų Sąjunga kaip salos), Kaunas, daugiabutis „Karaliaus Mindaugo Proto Bokštas“, Didžioji Britanija, Londonas, Barbikanas, skvotai, erdvės, kuriose dirba Ūla: knygynas, valgykla, traukiniai, sumuštinų kioskelis ir t. t. Siekiant išsiaiškinti, ką šie erdviniai naratyvo segmentai reiškia, svarbu atkreipti dėmesį į deikses – į tai, kam priklauso analizuojamasis erdvinis segmentas; kada, kur ir koks jis vaizduojamas; kas jį įleidžiama, o kas ne.“

Algida Volungevičiūtė (LEU, KM II k.) pranešime „Sprogstamųjų priebalsių skambesys Juditos Vaičiūnaitės poezijoje“ teigė: „J. Vaičiūnaitės poetinėje kalboje reikšminga fonetinė organizacija, grindžiama aliteraciniais sąskambiais, kuriuose pulsuoja sprogstamųjų priebalsių gama, išsidedėsiusi tekste, siekiant sukelti meninį įspūdį, atspindint išgyvenimų intensyvumo kreivę – nuo ramaus susimąstymo iki staigių ritminių kirčių. Eilėraščiuose vartojami meniniu atžvilgiu tikslingi ir specialūs sprogstamųjų garsų pakartojimai išryškina akustines vaizdo savybes, imituoja tikrovę bei atkreipia skaitytojų dėmesį į panašiai skambančių žodžių derinius. Fonetinis garsų pradai tampa poetės eilėraščių savastimi.“

Respublikinę lituanistų konferenciją vertino Vilniaus, Šiaulių, Klaipėdos, Vytauto Didžiojo, Lietuvos edukologijos universitetų atstovai. Bendru sutarimu pirmoji vieta skirta Astai Skujytei (VU), antroji vieta – Kęstučiui Dambrauskui (ŠU), trečioji vieta – Elžbietai Banytei (VU).

Studentų lituanistų konferencija, vykusi Lietuvos edukologijos universitete, buvo turtinga naujų lituanistinių įžvalgų. Tikimės, kad ir kitąmet jau Vytauto Didžiojo universitete rengiama konferencija, skirta Kristijonui Donelaičiui, sulauks gausaus jaunųjų tyrėjų būrio. Juk būtint iš jaunuomenės auga nauja, lituanistikos idėjas puoselėjanti karta.

PERSPEKTYVOS

SIEKIANT MOKSLO IR VERSLO SANGLAUDOS (2)

Gedimino Žemicko nuotraukos

Edgaras Leichteris interviu metu

Pabaiga, pradžia Nr. 10

Kartu su asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“ direktoriumi Edgaru LEICHTERIU, vienu iš įterptosios sistemoms skirtų mokymų lektoriumi, toliau nagrinėjame kai kuriuos mokslo ir verslo sanglaudos aspektus. Kodėl ta siekiama sanglauda taip ir netampa mūsų dienų realybe, o toliau išlieka neišsėmiamų diskusijų tema? Kur to bendradarbiavimo neįgalumo šaknys? Pagaliau, kaip visa tai susieti su įterptosiomis sistemomis, kurių šiame pokalbyje juk neturime išleisti iš akiračio?

Štai į šį paskutinį klausimą mūsų pašnekovas Edgaras Leichteris ir bando pateikti atsakymą.

Edgaras Leichteris. Noriu atkreipti dėmesį į Europos Sąjungos naujos tematikos projektus, kurie gali būti aktualūs ir įterptųjų sistemų srityje dirbantiems Lietuvos mokslininkams. „Europa 2020“ strategijoje atsirado nauja sąvoka – *sumani specializacija*, į kurią ir siūlau sutelkti dėmesį. Tai yra ne sumanumas įsisavinant ES struktūrinių fondų lėšas, bet integruojant geriausias kompetencijas, didinsiančias ne tik Lietuvos, bet ir visos ES konkurencingumą. Kitaip sakant, reikia surasti ir pritaikyti skirtingose šalyse esantį potencialą, kad ES sėkmingai konkuruotų su JAV, Japonija ir kitomis kylančiomis pasaulio ekonomikomis.

Mokslo Lietuva. Ar sugebėsime kad ir Lietuvoje esamas ir dar reikiamai nepanaudotas pirmiausia mokslo galimybes pritaikyti visos ES labui? Ar patys suprantame, kuo galime būti naudingi formuluojamiems tikslams pasiekti?

E. Leichteris. Praėjusio dešimtmečio viduryje tokių mėginimų jau būta su ES pagalba, pvz., kuriant regioninę inovacijų strategiją. Lietuvoje diskutuota, kaip tą mūsų potencialą atrasti ir mėginti pritaikyti. Dalis tų diskusijų virto realiais projektais, finansuojamais

iš ES struktūrinių fondų. Išaiškėjo ir tai, kad Lietuvoje neturime tradicijos diskutuoti svarbiais klausimais ir ieškoti tinkamų specializacijų. Verslo atstovai tokias diskusijas vadina tuščiu laiko gaišinimu, o mokslininkai siekia nebent parašyti dar vieną straipsnį.

Tačiau ten, kur esama sėkmės pavyzdžių (besiformuojantys klasteriai, į slėnių programas įsitraukę aktyvesni verslininkai, inovacinius čekių aktyviai naudojančios asmenys), visada galima pastebėti ilgalaikius verslo ir mokslo ryšius. Man gerą įspūdį paliko vieno anglo, 30 metų dirbusio mokslo komercializavimo srityje, žodžiai: „Jūs nepatikėsite, ką gali padaryti ilgą laiką ir nuosekliai investuojami dideli pinigai į mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimą“.

ML. Ar anglas pasakė, kaip to bendradarbiavimo siekė ir pasiekė?

E. Leichteris. Pasiekė nuosekliu darbu. Pradėjus bendradarbiauti pirmieji bandymai gali būti nesėkmingi, bet svarbu ir nesitikėti greitos naudos. Tik pamažu ir nuolat dirbant išryškėja abipusė nauda.

ML. Jūsų prisimintasis anglas kalbėjo kaip verslo atstovas? Skatino verslo žmones nenusivilti ir toliau remti mokslą?

E. Leichteris. Jis kalbėjo, kad valstybė turi skatinti, remti verslo ir mokslo bendradarbiavimą, t. y. skirti tam tikrų lėšų. Jų panaudojimo efektyvumą galima pagrįsti tik tada, kai vykdamas bendras veiklas auga ir verslo investicijos. Dabar Lietuvoje taip ir stengiamasi daryti: valstybės

lėšas bandoma derinti su verslo kofinansavimu.

Grįžkime prie mūsų pradėtosios temos, kodėl Lietuvoje mokslui kai kuriose srityse dažnai nepavyksta rasti bendros kalbos su verslu? Asociacija „Žinių ekonomikos forumas“ dabar aktyviai dirba su studentais bakalaurais ir magistrantais, doktorantais ir mokslininkais bei siekia ugdyti jų verslumo gebėjimus. Mokslininkams stengiamės padėti susikalbėti su verslininkais, ar bent jau pasiekti, kad verslininkas išklaustytų mokslininką. Ir ką pastebėjome – bakalaurai kupini idėjų ir noro kurti verslą, bet neturi kompetencijos, o tarp magistrantų jau sunkiau rasti norinčių daryti ką nors bendro su verslu. Kartais doktorantai ir mokslininkai atvirai pažiūri: „Jūs tik palikite mane ramybėje, bet duokite pinigų, kad galėčiau gilintis į savo pasirinktą sritį“.

Bet kaip ir visur gyvenime esama išimčių, o tomis išimtimis mes labiausiai ir džiaugiamės – investicijos į slėnius jau pradeda duoti grąžą ar bent labai greitai duos, ateina daug jaunų doktorantų, žinančių, kad universitetuose jau sukaupta nemažai naujos įrangos, ne tik suteikiančios galimybių efektyviau vykdyti tyrimus, bet ir orientuotis į verslo poreikius.

ML. Perspektivą siejate su studentais bakalaurais, kuriuose dar kirba idėjos ir rusena gyvybė?

E. Leichteris. Todėl ši studentų grupė mus labai domina, su jais aktyviai dirbame. Tačiau Europoje net ir kultūra skatinama ekonomizuotis. Dalyvaujame įvairiose konferencijose ir pastebime tendencijų, kaip kultūros srityje dirbantys žmonės skatinami ieškoti ryšio su verslu ar bent užsitikrinti mecenatų paramą. Mecenatai, norėdami atrodyti socialiai atsakingi, gali padėti kultūrai, ją paremdami, nелеidami sunykti jos atskiroms sritims. Šia prasme mokslui gal paprasčiau tą paramą užsitikrinti.

Rengdami mokslo ir studijų įžvalgą „Mokslininkai Lietuva 2030“, susidūrėme su žodžio *mokslusis* vertimo į anglų kalbą sunkumais, nes šis žodis lietuviui reiškia mokymąsi ir mokslą, tad teko versti į anglų kalbą dviem

žodžiais: „Life and learning Lithuania 2030“. Akivaizdu, kad unikalus ne tik lietuviškas žodis *mokslus*, *mokslusis*, bet ypatinga ir pati situacija, kurioje dabar esame. Mes nenorime visos Lietuvos žmonių paversti mokslininkais, bet labai norėtume paskatinti Lietuvos žmones bent truputį pradėti mąstyti kaip mokslininkus, naudoti turimas žinias ir kritiškai vertinti įvykius. Mintyje turiu ne tik ekonomiką, bet ir visuomenės gyvenimą.

ML. Lietuviai nuo seno mokslą suprato ir kaip žinių perteikimą, įgijimą, t. y. mokymąsi. Juk net pirmokėlis, pradinukas mokosi, semiasi žinių, įgūdžių. Tad lietuvių kalboje žodis „mokslas“ reiškia ne visai tą patį, ką anglų „science“ ar rusų „наукa“. Vargu ar paprasta šią istoriškai susiformavusią sąvoką išversti į kitas kalbas be atitinkamo komentaro, konteksto išaiškinimo. Beje, kodėl nepradėjus leisti laikraščio „Mokslininkai Lietuva“? Galėtų konkuruoti su „Mokslo Lietuva“.

E. Leichteris. Jei pažvelgtume iš verslo pozicijų, tai gera proga priminti, kad dabar užbaigėme klasteriams skirtą studiją ir identifikavome 46 klasterių idėjas Lietuvoje. Klasteris – tai junginys, kuriame mokslas nėra būtinas, bet kartais labai pageidautinas, o verslininkus jungia ekonominė nauda. Tai klasterių stiprybė, bet kartu ir silpnybė. Stiprybė, nes jei konkurentai susitaria dėl bendros veiklos, stipresnį ryšį būtų sunku sugalvoti. Tačiau reikia labai daug pastangų, kad jie dėl bendros veiklos susitartų.

ML. Kaip kuriasi klasteriai Lietuvoje, kokiais pagrindais ir būdais?

E. Leichteris. Blogos praktikos pavyzdys: valstybė duoda pinigų, susikuria klasteris, „suvalgo“ pinigų, o kai nelieta pinigų, klasteris išsiskaido. Yra ir gerų pavyzdžių, dažniausiai tose srityse, kur susiklostė ilgalaikės verslo

ir mokslo sąsajos. Tai natūraliai susiformavę klasteriai, virstantys į savotišką bendriją ar komuną, kurioje yra ir mokslininkų, ir verslininkų. Tokie klasteriai kuria naują vertę, orientuojasi į eksportą, nesiekia valstybės lėšų, nes gėba patys save išlaikyti.

ML. Deimančiukai, kurių patirtį reikia skleisti ir kuo plačiau.

E. Leichteris. Kad šie deimančiukai atsirastų, reikia sistemingų diskusijų ir būtent tų bendrijų viduje. Klasterių dalyvius suvienija įsivaizdavimas, kad bus daug pinigų. Tada visi susibėga, bet jei per keletą susitikimų neranda visiems priimtinių sprendimų – išsilaksto.

Man patinka mūsų lazerių kūrėjų ir gamintojų požiūris – mes ne per dieną tokie gražūs susibūrėme, trejus metus pietavome kartu kiekvieną trečiadienį, kol susigyvenome. Taip nuo paprasto bendravimo ir sąlyčio taškų paieškos prasideda labai svarbūs darai. Šia prasme mūsų valstybė gerai daro, inicijuodama ir organizuodama inovacijų čekių ir panašias schemas. Nors ir nedideli pinigai, bet tai galimybė paskatinti verslininkų ir mokslininkų partnerystę.

Ko mums dar reikia išmokti iš vokiečių, danų, olandų ir kitų mokslo ir verslo bendradarbiavimo srityje patirtį turinčių šalių? Teko bendrauti su tokios veiklos tarpininkais iš Bremeno Vokietijoje. Tarpininkais dažniausiai dirba nenusisekę buvę doktorantai. Jie pabandė doktoranto duonos, išmoko bendrauti su profesoriais, bet suprato, kad mokslas – ne jų pašaukimas, tad pasuko į verslą. Suvokė ir kitą dalyką: rezultatai galinčios duoti sistemos esmė – neleisti verslininkui kalbėtis su profesoriumi akis į akį. Tiek verslininkas,

■ Nukelta į 5 p.

Edgaras Leichteris pastebi, kad bakalaurai kupini idėjų ir noro kurti savo verslą, kuo ne visada džiugina magistrantai ir doktorantai. Bakalaurai Raimundas Balčiūnaitis ir Donatas Austys yra vieni iš tų, kurie tik sutvirtina šį pastebėjimą

Viešieji pirkimai – kliūtis šalies mokslo pažangai ir inovatyvumui

Dabartinė viešųjų pirkimų sistema kelia grėsmę Lietuvos mokslo pažangai, inovatyvumui ir konkurencingumui. Dėl viešųjų pirkimų problemų – bendradarbiavimo ir pasitikėjimo kultūros stokos, smulkmeniško reglamentavimo ir procedūrų griežtinimo – nuolat vyksta diskusijos, tačiau realių sprendimų, pagerinsiančių susiklosčiusią situaciją, vis dar nėra priimta.

Matydami, kokių neigiamų pasekmių nelanksti ir jokios rizikos netoleruojanti viešųjų pirkimų sistema gali turėti Lietuvos siekiui didinti inovatyvumą, pažangiausias verslo ir mokslo organizacijos vienijantis „Žinių ekonomikos forumas“, palaikydamas Lietuvos mokslo premijų laureatų siūlymus, kreipėsi į atsakingas institucijas dėl būtinų viešųjų pirkimų sistemos pokyčių.

„Vienas didžiausių uždavinių – pakeisti įsitvirtinusią nuomonę, kad visi iš anksto yra kalti. Šiuo metu viešieji pirkimai paversti kovos su korupcija įrankiu, nors griežtas ir smulkmeniškas reglamentavimas kaip tik skatina ją – norintys pasinaudoti įstatymų spragomis labai greitai adaptuojasi prie naujos sistemos“, – teigia Edgaras Leichteris, „Žinių ekonomikos forumo“ direktorius.

Globaliame pasaulyje mokslo ir technologijų plėtra yra labai sparti, todėl Lietuva konkurencingumą užtikrinti gali tik gebėdama greitai pritaikyti ir realizuoti naujas technologijas bei mokslinius laimėjimus. Tačiau viešųjų pirkimų problemos lemia ilgą ir sudėtingą procesą, planavimą bei vykdymą – tai neigiamai veikia šalies mokslo pažangą ir inovatyvumą.

Anot E. Leichterio, ši situacija visiems žinoma, tačiau niekas nepasikeis, jei nebus pasitikėjimo ir verslo, mokslo bei valdžios institucijos nesikalbės vienos su kitomis. Turime rodyti gerą patirtį, pamažu kaupiamą ir Lietuvoje. Pirmas žingsnis realių pokyčių link – atviros diskusijos, dialogas ir dalinimasis sukaupta patirtimi tarp visų suinteresuotų pusių bei bendruomenės, nebijančios tobulėti, diskutuoti ir siekiančios viešųjų pirkimų efektyvumo užtikrinimo, ugdytas.

Parengta pagal asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“ pranešimą

Vilniaus universitetas – pusės „Thermo Fisher Scientific“ tyrimų vykdytojas Lietuvoje

Vilniaus universitete apsilankęs didžiausias pasaulyje bendrovės, siūlančios produktus ir paslaugas mokslui, „Thermo Fisher Scientific“ bioproduktų diviziono prezidentas Gregas Herrema patvirtino, kad kompanija aktyviai bendradarbiauja su savo partneriu Vilniaus universitetu ir 2015 m. Saulėtekio slėnyje duris atversiančiame Jungtiniame gyvybės mokslų centre plės veiklą. Kompanija numato Lietuvoje atlikti 50 proc. visų vykdomų gyvybės mokslų srities tyrimų.

Plėsdama veiklą Lietuvoje, „Thermo Fisher Scientific“ su Vilniaus universitetu bendradarbiaus ne tik biofizikos, biochemijos, biologijos ir genetikos mokslinių tyrimų srityse, bet ir planuojama, kad Vilniaus universitetas taps „Thermo Fisher Scientific“ Tarptautinės mokslinės patiriamosios tarybos nariu. Dabar taryboje aktyviai veikia Harvardo ir Stenfordo universitetai, Masačusetso technologijos institutas ir kt.

Atkelta iš 4 p.

ties mokslininkas turi kalbėtis per tarpininką, iš pusės žodžio suprantantį vienos, ir kitos „kalbėsenos“ žmones. Ir mums Lietuvoje reikia išsiugdyti tokių vertėjų iš verslo į mokslo kalbą ir priešingai. Kuo daugiau tokių žmonių turėsime, tuo bus geriau. Bet tam reikia ir atitinkamų finansinių injekcijų.

ML. *Maža pasakyti – reikia, bet kaip visa tai praktiškai įgyvendinti? Per minėtus klasterius, slėnius?*

E. Leichteris. Iš dalies tai ir daroma. Valstybė turi inovacijų paramos tinklą, gebėjimų stiprinimą ir pan. Visa blygė, kad ne visi išmokė gerai, atsakingai dirbti, tad nepavyksta išauginti pakankamai tokių gerų tarpininkų. Kai kurie išauga, išsiugdo gebėjimus, pereina į konsultacines įmones. Gerai, kad bent lieka Lietuvoje, konsultuoja privačiai, o kartu labai sparčiai ugdomas suvokimas, ko reikia verslo ir mokslo bendradarbiavimui, gerėja ir šalies inovacijų rezultatai.

ML. *Ar nėra taip, kad mūsų mokslininkams stinga sveiko verslumo, o verslininkams – moksliskumo? Todėl kartais sunku susikalbėti.*

E. Leichteris. Pasakysiu, ką apie tai galvoju. Mano nuomone, reikia truputį pastiprinti Lietuvos mokslą ir nebūtinai verslumo atžvilgiu. Kai mokslas sustiprės, tada gal išties praverstų kiek

sumažinti finansines injekcijas, kad mokslas įgytų daugiau verslumo. Kol veikia finansavimo schemos per dotacijas, kol leidžiama valstybės lėšomis mokslininkams daryti tik tai, ką jie patys nori daryti, tol mokslininkams visai neapsimoka persiorientuoti į taikomąją kryptį. Apie tai verslininkai nuolat labai aiškiai signalizuoja, sakydami, kad mes ateiname su mokslininkais kalbėtis, o jiems visai neįdomu, nes jie laimėjo dotacijas ir daro tik tai, kas jiems patiems atrodo svarbu. O verslininkams būtina gauti konkretų rezultatą, pagaminti baigtinį gaminį.

ML. *Jei būtų Jūsų valia, visas mokslui skiriamas dotacijas nukreiptumėte į taikomąją sritį? Priverstumėte kiekvieną mokslininką pagaminti ką nors konkretaus?*

E. Leichteris. Kad nebūčiau apkaltintas fundamentinio mokslo žlugdymu ar ignoravimu, iškart atsakau: turi būti skiriamas tam tikras finansavimas ir fundamentinio mokslo reikalams. Būtent iš fundamentinių idėjų vėliau išauga ir praktiškiems poreikiams reikalingi sprendimai.

ML. *Bet tą reikia suprasti, be to, ir politikams.*

E. Leichteris. Reikia suprasti, o mes dažnai supriešiname fundamentinį ir taikomąjį mokslą. Svarbu suprasti teisingas proporcijas ir sritis, kuriose naudinga telkti lėšas ir pajėgas, o ne

RUMUNAMS PRISTATYTA LIETUVIŲ AUTORIAUS KNYGA

Lietuvos ambasadorius Rumunijoje Vladimiras Jarmolenko Titulescu Europos fonde Bukarešte kartu su Leonidu Donskiu pristatė į rumunų kalbą išverstą jo knygą „Galia ir vaizduotė: politikos ir literatūros etiudai“.

Renginyje su ambasadoriumi ir L. Donskiu aktualiomis šiuolaikinės politikos temomis diskutavo Rumunijos universitetų dėstytojai, politikos mokslų ir tarptautinių santykių studentai, kiti Bukarešto akademinės bendruomenės nariai.

Per pastaruosius dvejus metus tai jau trečioji Lietuvos ambasados Bukarešte ir Rumunijos Baltijos ir Šiaurės šalių studijų asociacijų pristatyta knyga rumunų visuomenei. 2011 m. rumunų kalba išleista knyga „Lietuvos istorija“ ir dokumentų rinkinys „Rumunijos–Lietuvos santykiai. Diplomatiniai dokumentai (1919–1944)“.

Gegužės 25–26 d. Konstantoje ambasadorius su L. Donskiu taip pat dalyvavo tarptautinėje istorikų konferencijoje „Imperijų ir regionų kūrimas aplink Baltijos, Šiaurės ir Juodąją jūras“. Mokslininkai iš Baltijos ir Šiaurės Europos

Vladimiras Jarmolenko (dešinėje), Leonidas Donskis ir kiti knygos pristatymo Bukarešte dalyviai

šalių, Lenkijos bei Rumunijos šia tematika perskaitė daugiau nei 40 pranešimų.

„MUZIEJŲ NAKTIS“ APLANKĖ K. DONELAIČIO MUZIEJŲ TOLMINKIEMYJE

Minint 300-ąsias iškiliojo lietuvių poeto Kristijono Donelaičio gimimo metines, Memorialinį Kristijono Donelaičio muziejų Tolminkiemyje gegužės 18-ąją aplankė „Muziejų naktis“. Renginyje dalyvavo Kaliningrado srities vyriausybės ir parlamento vadovai, vietos savivaldos ir visuomenės atstovai.

Lietuvos generalinis konsulas Kaliningrade Vaclavas Stankevičius

„Thermo Fisher Scientific“ metinė apyvarta siekia 12,5 mlrd. dolerių, šios kompanijos tyrimų centras Lietuvoje prisijungs prie 40-yje šalių veikiančių jos padalinių, kuriuose dirba daugiau kaip 39 tūkst. darbuotojų. „Thermo Fisher Scientific“ klientai – farmacijos ir biotechnologijos įmonės, ligoninių ir klinikų diagnostikos laboratorijos, universitetai,

Tarptautinės muziejų dienos proga renginio dalyvių pasveikinęs Lietuvos generalinis konsulas Kaliningrade Vaclavas Stankevičius atkreipė dėmesį, jog muziejų vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje itin svarbus tiesiant tiltus tarp praeities ir dabarties, o K. Donelaičio muziejus yra tiltas, jungiantis ne tik epochas, bet ir valstybes.

Svečius pasitiko ir renginį vedė Kaliningrado dramos teatro aktorai, atlikę K. Donelaičio ir jo žmonos Onos Reginos vaidmenis. Tolminkiemio bažnyčioje vyko vargonų muzikos koncertas, o prie pastoriaus namo skambėjo Lietuvos ir Kaliningrado srities poetų eilės, koncertavo Kaliningrado lietuvių bendruomenės jungtinis vyrų ansamblis „Penke vaikai“ ir moterų ansamblis „Gabija“.

Tai pirmasis tokio pobūdžio „Muziejų nakties“ renginys Tolminkiemyje, subūręs ne tik vietos bendruomenę, bet ir lankytojus iš Nesterovo rajono gyvenviečių.

Parengta pagal URM Informacijos ir viešųjų ryšių departamento informaciją

mokslo institutai ir valstybinės agentūros, aplinkos ir procesų kontrolės institucijos.

Jūratė Ablaciškaitė
VU Informacijos ir ryšių su visuomene skyrius

blaškytis tarp kraštutinumų. Galbūt sumanios specializacijos, verslo ir mokslo partnerystės diskusijos bei ginčai padės tai išgryninti.

ML. *Gal asociacija „Žinių ekonomikos forumas“ ir gali paveikti tiek verslo, tiek mokslo žmones pradėti mąstyti naujai ir jungtis? Taip pat ir į natūralius klasterius.*

E. Leichteris. Mes tą ir bandome daryti, bet kaskart pasikeitus valdžiai nusvyra rankos. Tenka visą veiklą pradėti kone nuo nulio. Kol mūsų siekius pradedama suprasti, įsiklausoma, kol iš naujo įsivažiuojama, ketveri metai ir prabėga. O be valdžios ir politikų ką nors pakeisti sunku. Kai baigsis europiniai pinigai, gal kai kas greičiau keisis. Bendraujant su vokiečiais ir kitais matome, kad jiems taip lengvai iš dangaus pinigai nebyra. Jie mums net pavydi ir stebisi, ko mes lendame į bendrąsias ES programas, nes tai, girdi, jų pinigai, o mums skiriamos struktūrinių fondų lėšos.

ML. *Apibendrinkime, kas esminio buvo pasakyta.*

E. Leichteris. Manau, kad labai daug kas šiandien priklauso nuo pačių mokslininkų drąsos veikti. Labai svarbu nustoti pinigais remti visus biurokratinis darinius universitetų ir institutų viduje. Tai dažniausiai nepriklauso nuo valstybės, bet nuo pačių institucijų, o jos vis dar kuria

arba yra sujungiamos nereikalingomis struktūromis. Svarbu skatinti mokslininko drąsą eksperimentuoti ne vien savo siauroje tyrimų srityje, bet ir bendradarbiauti su verslu. Tai vėlgį universitetų ir kitų mokslo institucijų vidaus reikalus. O valstybė turi išdėlioti įvairaus gundančio masalo, kuris ir padėtų ieškoti mokslo ir verslo ryšio. Beje, dabar tai ir daroma.

Tą patį valstybė daro ir verslo srityje, skatina verslą nepamiršti bendravimo su mokslu. Tas pats vyksta valstybės politikoje, pasitelkiant sumaniąją specializaciją, primenančią, koks svarbus yra mokslo ir verslo dialogas. Po truputį mokslininkai ir verslininkai į tas iniciatyvas įsitraukia, ką rodo ir kai kurie statistiniai duomenys. Reikalai juda, keičiasi į gera, nors gal ne taip sparčiai, kaip norėtūsi. Beje, ir per daug ryžtingi pokyčiai dažniausiai atneša priešingą rezultatą. Jei tik pradedama svarstyti lėkštę spausiti į vieną pusę, tuojau pat susiformuoja interesų grupės, kuriančios atoveiksmį ir pradedama judėti priešinga kryptimi.

ML. *Iš tikro reikėtų žmogui teikti tegu ir iliuziją, kad jis laisvas rinktis. Psichologinis veiksnys labai svarbus. Bet nuo mokslo politikos ir psichologijos grįžkime prie įterptųjų sistemų, dėl kurių juk ir pradėjome pašnekesį.*

E. Leichteris. Įterptosios sistemos kaip tik ir yra ta sritis, kur galima tu-

rėti skirtingų sektorių, skirtingų technologijų sinergiją. Būtent to iš mūsų pageidauja ES siekiant įgyvendinti sumaniosios specializacijos tikslus. Mums reikia turėti pakankamai žinių ir gebėjimų save atrasti tose veiklose bendros europinės sistemos labui. Taip pat svarbu pagrįsti, kuo esame išskirtiniai ar unikalūs savo tyrinėjimų srityse.

Prisimenu, kaip Lietuvoje kūrėsi Lietuvos kosmoso asociacija. Daug kas šaipėsi: kas čia bendro – Lietuva ir kosmosas? Bet kai suvoki, jog tai yra skėtis tam tikroms technologijoms, kurios Lietuvoje gyvuoja jau ne vienus metus – lazeriams, elektronikai, nanotechnologijoms, biotechnologijoms, tekstilėi, net ir maisto paruošimo technologijoms. Iš Lietuvos tekstilinių sukurto pluošto kuriami kosmonautų drabužiai ir skafandrų dalys. Ir panašių pavyzdžių galima pateikti ne vieną. Sudėtingiausioje elektronikos aparatūroje galima rasti ne vieną Lietuvos mokslininkų sukurto įterptųjų sistemų pavyzdį. Svarbu, kad mūsų mokslininkai siūlytų savo perspektyvius darbus, dalyvautų tarptautiniuose projektuose, nes tik taip galės būti pastebimi tarptautinėje mokslo tyrimų erdvėje.

Kalbėtojas Gediminas Zemlickas

JŲ DOMINO GEOLOGINIŲ SLUOKSNIŲ LOGIKA

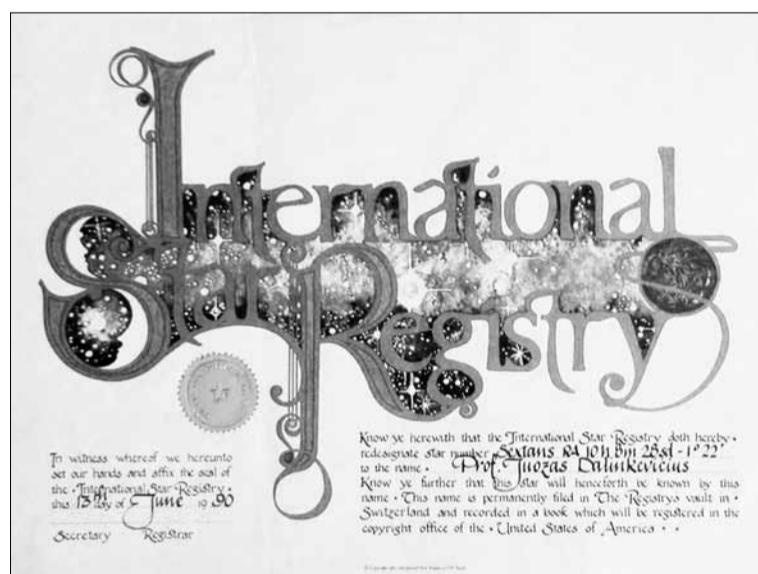
■ Atkelta iš 1 p.

J. Dalinkevičiaus mokiniu prof. akad. Algimantu GRIGELIU ir prof. Valentinu BALTRŪNU. Lietuvos geologijos instituto direktoriumi A. Grigelis buvo 1963–1977 m., o V. Baltrūnas – 1991–2001 metais. Pokalbis toli gražu neapsiribos J. Dalinkevičiaus vien kaip instituto vadovo veikla, bet aprėps daug platesnę jo mokslinę veiklos erdvę, taip pat Lietuvos geologijos mokslo raidos dalykus.

Paskatą pirmajam pokalbio klausimui suteikė pašnekovų į redakciją atsiųstas J. Dalinkevičiui skirtas „gyvybės medžio“ piešinys: medžio šaknys – Dalinkevičiaus etieji mokslai, tarsi iš gimtosios žemės gautieji gyvybės syvai, o plačios šakos – profesoriaus Lietuvoje pradėtos ir plėtotos geologijos mokslo kryptys: stratigrafija, tektonika, paleogeografija, geomorfologija, kvartero geologija, inžinerinė geologija, mineralinių žaliavų prognozė, geologinių žemėlapių sudarymas...

Kauno Vytauto Didžiojo universiteto ekspedicija 1925 m. išvyksta iš Kauno

Šiuo dokumentu patvirtinama, kad Juozo Dalinkevičiaus vardu pavadinta žvaigždė

Prisiminkime Lietuvos geologijos pirmtakus

Mokslo Lietuva. Kaip matyti ir iš pateikto „gyvybės medžio“ piešinio, Juozo Dalinkevičiaus veikla geologijos moksle yra nepaprastai turininga, jis tapo Lietuvos modernios geologijos pradininku daugelyje tyrimo krypčių. Ar tai reiškia, kad iki J. Dalinkevičiaus Lietuvos geologijos moksle buvo visiškai tuštuma?

Algimantas Grigelis. Visiško vakuomo nebuvo. Buvo senojo Vilniaus universiteto geologai ir paleontologai. Neturėtume pamiršti žymiojo Ignato Domeikos, studijavusio matematiką Vilniaus universitete (1822), vėliau baigusio geologijos mokslus Paryžiaus aukštojoje kalnakasybos mokykloje (École des Mines) ir iškilusio Čilėje, kuri tapo jo antrąja tėvyne.

Dar XVIII a. pab. Vilniaus universitete (tada vadintas Vyriausiąja Lietuvos mokykla) kai kurias geologijos disciplinas kaip gamtos mokslų

istorijos dalį dėstė Žanas Emanuelis Žiliberas, Johanas Georgas Forsteris, Stanislovas Bonifacas Jundzilas ir kiti žymūs mokslininkai. 1803 m., sekuliarizavus universitetą, jame įvedama mineralogijos disciplina, kurią dėstė Romanas Simonavičius, Feliksas Dzevinskis, Ignatas Horodeckis, Ignatas Jakovickis. Iki 1832 m. mineralogijos discipliną išklause per 3000 studentų. Vis dėlto 1832 m. uždarius Vilniaus universitetą, uždraudus krašto pažinimo draugijas, iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. visas tas laikotarpis solidėsiam geologijos mokslui buvo ganėtinai tuščias, nors negalima teigti, kad ir tuo metu Lietuvoje nieko nebuvo tirta. Buvo pavienių mokslininkų, tyrinėjusių kai kurias geologijos objektus, atsidėjusių mineralogijos ir gamtos tyrimams. Tačiau ir tie pavieniai tyrinėtojai buvo veikiau mūsų kaimynai, o ne lietuviai.

Valentinas Baltrūnas. Neturėtume pamiršti kunigaikščio Antano

Giedraičio (Antoni Karol Giedroyc, 1848–1909), pirmojo lietuvių geologo. 1878 m. jis baigė Freiburgo kalnakasybos akademiją, Rusijos valdžios pavestas tyrinėti Lietuvą, Baltarusiją, Šiaurės rytų Lenkiją, Kauno ir Suvalkų gubernijose geologinių maršrutų metu surinktus duomenis panaudojo savo sudarytam Pietų Lietuvos ir jos pakraščių geologiniam žemėlapiui. Tapo Rusijos geologijos komiteto bendradarbiu. Komiteto leidinyje skelbė savo tyrimų medžiagą. A. Giedraitis pirmas aprašė Lietuvos kvartero nuogulas.

A. Giedraitis taip pat tyrinėjo Amudarjos senvagė Turkmenijoje, geologo darbą tęsė Sibiro geležinkelio statyboje. Tyrinėjo Užbaikalėje Šilkos, Argūnės ir Selengos upių baseinus, Jekaterinoslavo (Dniepropetrovskas) aukštojoje kalnakasybos mokykloje skaitė rūdinių naudingųjų iškasenų ir lauko geologijos paskaitas. Grįžęs į Lietuvą 1895 m. išleido savo tyrimų rezultatus apibendrinantį veikalą. Ap-

rašė naujas kreidos, terciaro uolienų atodangas, pirmasis apibūdino vidurio Lietuvos priekalnių ežerų nuosėdas. Nurodė, kurios naudingosios iškasenos turės pritaikomosios naudos.

A. Giedraitis gimė Karvio kaime 5 km į rytus nuo Maišiagalos prie Karvio ežero. Kaimo kapinėse yra palaidotų Giedraičių kapai, bet paties A. Giedraičio kapo ten matyti neteko. J. Dalinkevičiaus žinojo šio savo pirm-tako mokslinius darbus.

A. Grigelis. Ne tik žinojo, bet ir pažinojo Londone gyvenusį Antano Giedraičio sūnų ir jo šeimą. Su tuo sūnumi J. Dalinkevičius susirašinėjo. Dar galima paminėti, kad Rusijoje A. Giedraitis dirbo kaip Rusijos geologijos komiteto geležinkelio trasų tyrinėtojas. Peterburgo–Varšuvos geležinkelio projektuotoji trasa buvo viena iš tų, kurių mūsų kraštietis tyrinėjo. Jam teko daryti sudėtingus profilius, numatyti, iš kur imti žemes pylimams, sankasoms ir kitiems sudėtingiems inžineriniams statiniams.

Mimint A. Giedraičio 50-ąsias mirties metines J. Dalinkevičius ir Juozas Paškevičius parengė ir skaitė pranešimą Pabaltijo istorijos, gamtos mokslų ir technikos konferencijoje Vilniuje, o 1960 m. to pranešimo pagrindu išleido knygėlę. 1996 m. įsteigta Antano Giedraičio premija, skiriama jaunam (iki 35 metų) Lietuvos geologui.

A. Giedraitis laikomas kvartero geologijos Lietuvoje pradininku, tačiau kalbant apie prekvarterą nereikėtų apeiti dar anksčiau gyvenusio Konstantino Grevingko (Grewingk, 1819–1887) pavardės. Jis buvo Jurjevo (Dorpat, dabar Tartu) universiteto profesorius, tyrinėjo Kuršą ir šiaurės Lietuvą, sudarė ir pirmą prekvarterinį žemėlapi (1857 ir 1861 m.). Įdomu tai, kad 1857 m. Purlaliuose buvo išgręžtas pirmas gilus gręžinys, pasiekęs net permą. K. Grevingkas tą gręžinį aprašė, paskelbė jo profilį. Tai buvo labai nauja Lietuvai, nes aprašytas trietas ir permas.

ML. Koks buvo K. Grevingko ryšys su Lietuva, kodėl jį minime kaip Lietuvos geologijos mokslo atstovą?

A. Grigelis. K. Grevingkas savo kilme buvo latvis, tikroji pavardė Krievinis (Krievišš). Jis domėjosi devonu ir permu. Tyrinėdamas šiuos sluoksnius Latvijos Kuršės nesusistojo ties Lietuvos riba. 1861 m. išleido nemenką knygą „Livonijos ir Kuršo geologija su gretimomis sritimis“.

Tame pačiame Dorpatio universitete studijavo ir lenkas Juzefas Semiradzki (Józef Siemiradzki, 1858–1933), vėliau Lvovo universiteto paleontologijos profesorius (1901–1933). Priminsime, kad 1886 m. savo diplominio darbo tema jis pasirinko Papilės jūros amonitų tyrimus.

Dar žodį kitą reikia pasakyti apie Česlovą Chmielevskį (1867–1921), profesionalų geologą ir paleontologą baigusį Karaliaučiaus universitetą. Taip susiklostė, kad baigęs mokslus grįžo pas tėvus į Panevėžį. Savo tyrimams Lietuvoje jis rado labai įdomią nišą. Rinko jūros periodo fosilijas ir ypač daug surinko Papilėje. Jam pavyko surinkti tokias kolekcijas, kurios vėliau,

Lauko darbuose prie atodangos nuobiryno

Mieli „Mokslo Lietuvos“ skaitytojai,

kviečiame prenumeruoti „Mokslo Lietuvą“ pašto skyriuose ir internete 2013-iesiems metams: mokslo visuomenės informacija Jus pasiekis greičiau ir operatyviau negu laikraščio varianto.

Prenumeratos kaina: 1 mėn. – 9,19 Lt, 3 mėn. – 27,55 Lt, 6 mėn. – 55,08 Lt, 11 mėn. – 100,98 Lt.

matyt, ne už dyką buvo perleistas Tiubingeno ir Getingeno universitetams Vokietijoje. Ir dabar tos kolekcijos ten išliko. Č. Chmielevskio fosilijų kolekcijos sukėlė didelį susidomėjimą, tapo žinomos mokslo pasaulyje. Du mokslininkai iš tų kolekcijų tyrimo apsigynė disertacijas – tai Ernstas Krenkelis (1911 m.) ir Karlas Bodenas (1913 m.). O Papilės jūros periodo foraminiferus (pirmuoais) tyrė Karaliaučiaus universiteto paleontologas dr. Rolandas Briukmanas (1904 m.).

V. Baltrūnas. Ta pačia proga pastebėjome, kad apie Papilės suakmenėjusias fosilijas ar ne vienas pirmųjų bent jau Lietuvoje žinias paskelbė Dionizas Poška, laiške pavadindamas „suakmenėjusiom varlėm“. D. Poška į Papilę buvo atvykęs 1863 m., per tris dienas surado šešias dešimtis suakmenėjusių fosilijų, papildžiusių Baublių muziejų.

A. Grigelis. Įdomu, kad pirmasis Papilės atodangoje amonitus rado, juos 1830 m. aprašė Eduardas Karolis Eichvaldas (1795–1876), Latvijos vokiečių kilmės zoologas, tuometis Vilniaus universiteto profesorius. Bet jis manė, kad tai permio periodo radiniai. Praėjus keleriems metams ši Eichvaldo kolekcija buvo patikrinta vokiečių geologo ir paleontologo Leopoldo Bucho (Christian Leopold von Buch, 1774–1853) Berlyno universitete. L. Buchas buvo didis jūros periodo žinovas, vienas iš stratigrafijos kūrėjų, ir nustatė, kad būtent jūros periodui priskirtini Eichvaldo radiniai.

Šiais keliais pavyzdžiais bandome užpildyti pasakymą, kad iki Dalinkevičiaus Lietuvos geologija buvo tarsi plynas laukas.

Kelelis pilkas parvedė namolio

ML. Vis dėlto XX a. pr. Lietuvos geologijos ir „gyvybės medžio“ šakos atrodė retos. Galima sakyti, kad visais laikais nėra lengva siekti mokslo aukštumų, nebuvo paprasta ir J. Dalinkevičiui. Užtat pradiniam kiekvienos mokslo krypties etapui kur mesi sėklą, ten išdygs ir išaugęs. Šia prasme J. Dalinkevičius tikriausiai buvo laimės kūdikis?

V. Baltrūnas. Ne vien Lietuvai būdingas toks mokslo vystymosi etapas, bet ir daugeliui šalių. Geologijos žinių diegimas į praktinį gyvenimą, žemės ūkį, pramonę, pagaliau mokslo plėtrą, siejasi su tuo, kad anksčiau ar vėliau valstybei neišvengiamai prireikia naujų žinių apie žemės gelmes. Jeigu ligi tol jos buvo labiau sporadiškos, fragmentiškos, Lietuvoje jas tyrinėjo dažniausiai iš kitur atvykę ir tam tikrą laiką universitete dėstę mokslininkai, vėliau tęsę savo veiklą kitų kraštų universitetuose. Tiesą sakant, panašiai yra ir dabar su visais mokslais – mokslininkų migravimas universitetų gyvenimo dalis.

Po Rusijos revoliucijų ir sumaiščių Lietuvai atkūrus valstybingumą taip pat prireikė žinių apie žemėje glūdintus gelmių išteklius, nes reikėjo kurti savo pramonę. Tada ir atsirado profesoriai, kurie kūrė ir kaupė žinias apie Lietuvos žemės gelmes. Profesoriai Mykolas Kaveckis (1889–1969) ir Juozas Dalinkevičius kaip sykis ir buvo tie profesoriai.

ML. Prisiminkime J. Dalinkevičiaus sugrįžimo į Lietuvą peripetijas.

A. Grigelis. Kaip išskirtinių gabumų absolventas J. Dalinkevičius buvo paliktas dirbti Peterburgo kalnų institute, nuo 1919 m. sausio 16 d. buvo instituto Geologinės žvalgybos ir Kalnakasybos fakultetų asistentas. Skaitė paskaitas, dalyvavo ekspedicijose, vadovavo praktikoms, bet diplominio darbo neapgynė. Matyt, revoliucijos sumaištyje kažkas sutrukdė. Po trumpo apsilankymo Lietuvoje 1924 m. rudenį, nutarė grįžti visam laikui, ką ir padarė

1925 m. pavasarį. Pradėjo dirbti Lietuvos universiteto Gamtos muziejaus vyresnioju laborantu. Tas muziejus buvo įkurdintas Gamtos tyrimų stotyje Kaune (Fredoje išlikęs pastatas). Išliko nuotraukų, kuriose užfiksuota, kaip iš Gamtos tyrimų stoties arkliais traukiamais dviem vežimais išvykstanta į geologinę ekspediciją į šiaurės Lietuvą.

nį plytinės projektą. Apsigynęs gavo diplomuoto technologo inžinieriaus vardą. Studijų metu vedė paleontologijos pratybas.

A. Grigelis. J. Dalinkevičius taip ir liko Gamtos muziejaus vyresnioju laborantu net iki 1930 m., kol nebaigė Lietuvos universiteto Technikos fakulteto pas prof. Praną Jodelę. Baigęs

A. Grigelis. Kas vasarą vyko universiteto geologinės ekspedicijos, jų „bosas“ buvo M. Kaveckis. Jis laikėsi nuomonės, kad tyrimų rezultatai turi priklausyti darbo vadovui, o ne pavaldiniams. Todėl M. Kaveckio ataskaitose retai aptinkamos jo darbuotojų pavardės, tarp jų ir J. Dalinkevičiaus. Jis M. Kaveckio ekspedicijų ataskaitose tik

Profesorai Valentinas Baltrūnas ir Algimantas Grigelis

Tik įsivaizduokime: 1922 m. įkurtame Lietuvos universitete jau buvo dvi geologijos krypties katedros – Mineralogijos ir Geologijos. Mineralogijos katedrai vadovavo chemikas doc. M. Kaveckis, o Geologijos – doc. Marijonas Tomašauskas (1868–1926). Pastarasis buvo baigęs tą patį, kaip ir J. Dalinkevičius, Peterburgo kalnų institutą, daug metų dirbęs Tolimuosiuose Rytuose su anglies kasyba susijusiuose darbuose. 1925 m. nuo liepos pradžios ligi spalio 11 d. M. Tomašauskas dalyvavo didelėje ekspedicijoje, o gruodžio mėnesį dar vyko į Zarasus tikrinti kažin kokių geologinių reiškinių. Persišaldė, grįžęs susirgo plaučių uždegimu ir 1926 m. sausio 11 d. mirė.

Mirus M. Tomašauskui dvi geologijos krypties katedros buvo sujungtos į vieną Mineralogijos ir geologijos katedrą, kuriai vadovavo doc. M. Kaveckis. Pastarąjį laikinai vadovauti įkalbėjo Gamtos mokslų fakulteto dekanas Zigmantas Žemaitis. M. Kaveckis vėliau rašė, kad tas jo vadovavimo katedrai „laikinumas“ užsitęsė net 11 metų. Ekstraordinarinio profesoriaus vardą jis gavo 1929 m., kai dar nebuvo mokslų daktaru (apsigynė 1931 m.). Nepaisant to M. Kaveckis buvo ištis žymi asmenybė to meto Lietuvos moksle.

J. Dalinkevičius faktiškai nuo 1925 m. buvo šios M. Kaveckio vadovautos katedros darbuotojas. Pirmoji jo 1925 m. ekspedicija tęsėsi tris mėnesius, arkliais po visą Lietuvą nuvažiuota per 1300 km. Jos metu ir buvo nustatytos svarbiausios būsimų tyrimų vietos, kuriose ateityje tikėtasi rasti valstybei naudingų mineralų.

Ir vėl studijos

V. Baltrūnas. J. Dalinkevičius laiko dykai neleido, dirbdamas 1926 m. įstojo į Lietuvos universiteto Technikos fakulteto Chemijos technologijos skyrių. Studijas pradėjo nuo VI semestro, diplominį darbą parašė iš Lietuvos molio tyrimų, parengė diplom-

buvo pakeltas jaunesnioju asistentu, po metų – vyresnioju asistentu.

ML. Jeigu nebūtų anksti miręs M. Tomašauskas, ar nebūtų geologijos moksle užėmęs tos vietos, kuri vėliau atiteko J. Dalinkevičiui? Juk M. Tomašausko startas Lietuvos universitete buvo daug sėkmingesnis negu J. Dalinkevičiaus.

A. Grigelis. Kodėl gi ne. Tuo metu geologams iškilo daugybės darbų būtinybė, tad ten būtų nesunkiai tilpę ir gerokai daugiau talentingų žmonių. Kai M. Tomašauskas mirė, J. Dalinkevičius tebuvo vyresnysis laborantas. Lyginant su Peterburgo kalnų institute turėtu statusu, tai buvo gerokas žingsnis atgal. Mat neturėjo instituto baigimo diplomo, nors jo kvalifikacijos abejonių nekėlė.

Įdomu, kad J. Dalinkevičius visą laiką turėjo mokytis, net ir po 1930-ųjų, baigęs antrą aukštąjį mokslą. 1932 m. išvyko į Graco universitetą Austrijoje, kur pusantrų metų tobulinosi. Vėliau jo buvimas Grace dar buvo pratęstas. Kai ką darė ir savo paties nuožiūra, todėl katedros vedėjas M. Kaveckis nebuvo patenkintas, mat jam pačiam teko skaityti visus geologijos kursus Lietuvos universitete. 1933 m. Graco universitete J. Dalinkevičius apsigynė disertaciją „Lietuvos terciaro nuogulos ir Šventosios upės vidurinio devono oldredas kaip jų substratas“. Tapo filosofijos daktaru mineralogijos ir geologijos mokslų srityje. 1935 m. Lietuvoje J. Dalinkevičius apsigynė habilitacijos darbą iš Lietuvos kreidos tyrimų, gavo dėstyto teises (*venia legendi*) ir privatdocento titulą. Dar po metų tapo docentu, o 1940 m. profesoriumi.

Katedra suvienijo talentingus geologus

ML. Pašnekovų dėka šauniai įsibėgėjome, bet jeigu galima šiek tiek pristabdykime įsibėgėjusius žirgus. Būtų puiku, jei sugrįžtume į 1926-ųjų vasaros geologinę ekspediciją.

vienoje vietoje paminėtas, girdi, atliko chemines analizes, o visa ekspedicijų medžiaga pateikta M. Kaveckio vardu.

ML. Katedros darbuotojai ne kartą skirstėsi darbas.

A. Grigelis. 1926 m. Mineralogijos ir geologijos katedros ekspedicija buvo suskirstyta į dalis. Pats katedros vedėjas su Jokūbu Ošmianu atliko Nemuno vidurupio mineralinių versmių tyrimus. M. Kaveckis plaukė luotu, Birštone turėjo įsitaaisę mažą cheminės analizės laboratoriją, iškart darydavo vandens analizes. Turime pripažinti, kad M. Kaveckis buvo puikus chemikas.

V. Baltrūnas. Vėliau M. Kaveckis ir persimetė į požemio vandens cheminės sudėties, meteoritų tyrimus. Jam kaip chemikui tie darbai buvo suprantamesni ir mielesni.

A. Grigelis. Iš laiko perspektyvos vertinant Mineralogijos ir geologijos katedros darbą, tenka pripažinti, kad joje buvo susibūręs kvalifikuotų tyrėjų kolektyvas, katedroje vyravo mokslinė dvasia. Nežiūrint paties vedėjo gal kiek savotiškų pažiūrų, dirbta labai produktyviai. Pas M. Kaveckį taip pat dirbo Č. Pakuckas, 1932 m. Papilėje tyres jūros fauną, o 1933 m. apgynė habilitacinį darbą iš Papilės jūros amonitų.

Kai jaunimas apsiplunksnavo, kilo ir tam tikros įtampos. M. Kaveckis savo knygoje tiesiai rašė: „Aš gi jiems sudariau sąlygas...“ Ištis visiems surado jų vietą. J. Ošmianas 1929 m. išvyko į Paryžių, kur Sorbonoje už savo dar papildytą diplominį darbą, parašytą Kauno universiteto Mineralogijos kabinete, įgijo mokslų daktaro laipsnį. Tyrinėjo ir apgynė daktarą iš permio klinčių.

J. Dalinkevičius nuo 1926 m. dirbo su kalnų inžinieriumi Zigmantu Novickiu, baigusių Jekaterinoslavlio (Dnepropetrovsko) kalnų institutą. Be geologijos, jie dar išmanė ir uolienų gręžimo darbus, todėl „šefo“ pavedimais daug kur gręžė permio, jūros, kreidos sluoksnius.

ML. Kur sunkiausi ir „juodi“ darbai, tai tekdavo kalnų inžinieriams?

A. Grigelis. Bet pasižiūrėkime, kaip darbo metu tie kalnų inžinieriai atrodė. Turime J. Dalinkevičiaus nuotrauką atodangoje prie Šiaušupio. Jis stovi su geologo plaktuku, prie kojų kibiriukas, bet apsvilkęs švarką su liemene ir skrybėle. Patys profesoriai ir universiteto darbuotojai, skirtingai nuo dabartinių, patys juodo darbo nedarbo ir rengėsi truputį kitaip negu mes šiandien.

Geologų darbais turini 1926-iejį

ML. Praėjo vos nepilni penkeri metai nuo Lietuvos universiteto Kaune įkūrimo, ir štai nuo 1926 m. rengiamos didelės universiteto geologinės ekspedicijos, apimančios visą tuometę Lietuvą. Stebėtinai greit ant kojų stojosi Pirmojo pasaulinio karo nualinta Lietuva, nors ir neturėdama didelių išteklių. Kone visose srityse buvo matyti pažanga. Bijau, kad palyginimas su Antrąja nepriklausomybe būtų nepastarosios naudai. Jeigu ne ES Struktūrinių fondų parama, vaizdas visiškai liūdnas.

A. Grigelis. Kai J. Dalinkevičius 1926 m. panorė tirti Papilės atodangas, ten aptiko jūros sluoksnių, ištyrė daugiau kaip 30 atodangų. Ventos dešiniajame krante išgręžęs gręžinį po jūros uolienomis aptiko mergelingų molių. Šiauriau Papilės rado baltų klinčių be magnio oksido (MgO) priemaišų.

Galima tik stebėtis, kaip vien universiteto lėšomis jam pavyko padaryti didelius kasinius vien per 1926 m. ekspediciją. Padarė tris gręžinius, prie pagrindinės atodangos (Nr. 1 pagal J. Dalinkevičių, priešais Papilės geležinkelio stotį) pragręžė jurą iki permio. Aišku, tai nemažai kainavo. 1926 m. J. Dalinkevičius jau buvo spėjęs aplankyti Akmenę, Menčius, Karpėnus, kur buvo permio klinčių. Bet M. Kaveckis tuo metu buvo linkęs labiau telkti dėmesį į baltos kreidos radimvietes ir jos panaudojimą, nes tai irgi labai gera žaliava tam pačiam cementui gaminti. Tai irgi kalcio karbonatas, tik kita uoliena.

Nežinau, kaip ten atsitiko, bet nuo 1927 m. kiekvieną vasarą, po planuotų universiteto ekspedicijų, vadovaujamų M. Kaveckio (dažniausiai iš Kauno), J. Dalinkevičius į lauko darbus dar vykdavo žurnalo „Kosmos“ arba ir savo lėšomis, pasirinkdamas vietas, kuriose jis pats norėjo dirbti. Per atostogas 1927 m. vasarą jis toliau tyrė Papilės jūros, o Lietuvos šiaurėje ir šiaurės rytuose devono sluoksnius. Ieškojo karbonatų, numatė kitas detalų tyrimo vietas. Keletą vasarų tyrinėjo Skirsnemunės kreidos klodus, darė gręžinius Šventosios upės slėnyje.

V. Baltrūnas. Neseniai vienam valdininkui priminiau J. Dalinkevičiaus ekspedicijų metines finansines ataskaitas. Dabar mes rašome plačiausias dešimčių puslapių ataskaitas, pateikiame smulkmeniškų skaičiavimus, o J. Dalinkevičiaus ataskaita tokia: jis gavo ekspedicijai 20 tūkst. litų, ataskaitos lentelėje keturios eilutės – darbininkų samdymas, arklų nuoma, pirkiniai. Ir visa apyskaita, kuriai užtenka vieno ekspedicijai vadovavusio J. Dalinkevičiaus parašo. Tai atsiskaitymas minėtas lėšas ekspedicijai išrūpinusiam katedros vedėjui M. Kaveckiiui.

ML. Taip moksle ir turi būti.

V. Baltrūnas. Vadovas turėtų parašyti etikos deklaraciją ar įsipareigojimą, vadovautis etika ir juo turėtų būti visiškai pasitikima. Pavyzdys – Pirmosios nepriklausomybės laikai.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

SUNKUS KELIAS Į PIRMOSIOS RESPUBLIKOS NEPRIKLAUSOMYBĘ (2)

Arnoldas PIROČKINAS

Pradžia Nr. 10

Sunku nepriklausomybę paskelbti, dar sunkiau – apginti

Nepriklausomybės paskelbimas ir pagaliau net Vokietijos kaizerio pasirašytas jos pripažinimas dėl vokiečių savanaudiškų tikslų ir manevrų beveik devynis mėnesius Lietuvai nesuteikė realios valdžios. Neleista net sudaryti vyriausybės. Tačiau galiausiai viską išsprendė artėjanti vokiečiams nesėkmingo karo pabaiga ir pačioje Vokietijoje bręstantys revoliuciniai pokyčiai. Nežinia, ar Lietuvos Taryba dar turėjo atsiklausti vokiečių, bet lapkričio 2 d. ji priėmė labai svarbų dokumentą – Laikinąją Konstituciją. Be kitų dalykų, šis dokumentas pirmą kartą nustatė valstybės vyriausiųjų valdžios institucijų sistemą ir kompetencijas. Valstybės Taryba pagal šią Laikinąją Konstituciją tapo įstatymų leidimo organu: vykdė seimo ar parlamento funkcijas. Ji dar rinko prezidiumą, kuriam teko atlikti prezidento vaidmenį, pvz., sudaryti vyriausybę, t. y. ministrų kabinetą. Tad lapkričio 4 d. prezidiumas pavėdė profesoriumi Augustinui Voldemarui suformuoti pirmąjį nepriklausomos Lietuvos Ministrų Kabinatą. Po savaitės, lapkričio 11 d., prezidiumas patvirtino septynių narių A. Voldemaro pirmininkaujamą Ministrų Kabinatą. Taigi atsirado aukščiausiaji Lietuvos valstybės vykdomoji institucija. Atsirado pačiu paskutiniu metu: tą dieną Maskvos bolševikų valdžios pasiūstos dvi divizijos šiaurės rytuose priartėjo prie menamų Lietuvos sienų! Tuo tarpu Lietuva dar neturi nė vieno kareivio, tik Krašto apsaugos ministeriją!

Lietuvos ministerijos kūrėsi visai tuščioje vietoje. Trūko visko. Finansų ministras Martynas Yčas iš privačių asmenų savo vardu suskolino 30 000 markių ir šią juokingai menką sumelę po 5000 paskirstė šešioms ministerijoms. Bene sklandžiausiai darbą pradėjo švietimo ministerija (valdytojas Jonas Yčas). Kai 1918 m. kovo 3 d. Bres-

Į pėstininkų pulko vadus karininkas Kazys Ladyga, 1919 m.

te Vokietija galiausiai sudarė sutartį su Tarybų Rusija, vasarą į Lietuvą iš Rusijos ėmė gausiai grįžti pabėgėliai.

Iš jų nemaža buvo baigusiu įvairius institutus, gimnazijas ir kursus, tad Lietuvoje nesunkiai gaudavo tarnybas vokiečių ne taip varžomose pradinėse ir aukštesniosiose mokyklose. Be to, ministerijai kurį laiką nereikėjo rūpintis mokytojų algomis!

Kur kas anksčiau kūrėsi Krašto apsaugos ministerija. Viena, Lietuvoje dar vis pajėgi vokiečių civilinė administracija ir kariuomenės vadovybė vengė aprūpinti lietuvius (jų kuriamą miliciją ir kariuomenę) ginklais ir šaudmenimis, apranga. Antra, ėjęs krašto apsaugos ministro pareigas A. Voldemaras (tik 1918 12 24 jį pakeitė Mykolas Velykis) laikėsi „pacifistinės“ nuostatos: „Karo mes su niekuo nevedam ir nė vienas iš mūsų kaimynų – Vokiečių, Lenkų, Ukrainų, Rusų ir Latvių – neturi pamato ant mūsų užsipuldinėti. Taigi didelių spėkų rubežiams sergėti mums ir nereiks“ (P. Čepėnas, p. 291). Todėl jo gan vangiai žiūrėta į reikalą

kurti kariuomenę. Pirmasis įsakymas, kad įkuriamas Vilniuje pėstininkų pulkas, paskelbiamas lapkričio 23 dieną. Gruodžio 5 d. čia pradėtas formuoti antrasis pėstininkų pulkas. Pavėluota su pirmuoju įsakymu ne tiek daug: vos 12 dienų nuo ministerijos įkūrimo, bet įvykiai buvo tokie spartūs, jog Lietuvos nepriklausomybė galėjo po savaitės kitos būti užgniaužta bolševikų divizijų, skaičiuojančių 18 000–22 000 durtuvų ir kalavijų. Gruodžio 23 d. bolševikai užėmė Uteną: iki Vilniaus liko vos 95 km. To dar neužtek: pačiame Vilniuje ar kažkur pavilnyje būrėsi lenkų POW būriai, pasiryžę anksčiau negu bolševikai užimti miestą.

Tuo tarpu ar todėl, kad neįvertino padėties rimtumo, ar todėl, kad pasimetė, gruodžio 20–21 d. į Berlyną išvyksta Lietuvos valdžios vadovai – Valstybės Tarybos pirmininkas A. Smetona, Ministrų Kabineto pirmininkas A. Voldemaras, o su jais ir

M. Sleževičiaus vyriausybė sparčiai kūrė Lietuvos ginkluotąsias pajėgas ir ūkines bei administracines įstaigas. Šį darbą tęsė ir vėlesnės vyriausybės dvejus metus siaučiant įnirtingoms kovoms su trimis stipresnėmis kariuomenėmis turėjusiais priešais – bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Būta akimirky, kai lietuviams vienu metu reikėjo atlaikyti tris frontus. Taip buvo 1919 m. rudenį: rugsėjo pradžioje šiaurės Lietuvoje siautėjo bermontininkai, pagrindinės lietuvių jėgos centre kovėsi su bolševikais, o pietuose Antantės atstovų nustatytą demarkacinę liniją visą laiką pažeidinėjo lenkai.

Aprašinėti visos kovų eigos – ne šio straipsnio tikslas. Galima tik pakartoti ir patikslinti pasakymą, jog net atskirai paimti priešai turėjo karinių jėgų daugiau už lietuvius. Antai 1919 m. spalio viduryje bermontininkai Lietuvoje laikė apie 50 000 žmonių, 100 patrankų, 50 minosvaidžių, 600 kulkosvaidžių ir 27 lėktuvus. Po metų, kai jau buvo išvyti bolševikai ir Maskvoje sudaryta taikos sutartis, kai sėkmingai prie Radviliškio buvo sumušti bermontininkai, Lietuva jau viena prieš vieną kovojo su lenkų Liucijano Želigovskio „maištininkų“ armija, tariamai nepavaldžia Varšuvai. Toji armija turėjo apie 50 000 karių, tuo tarpu lietuviai prieš juos galėjo pastatyti 25 000 vyrų.

Vis dėlto lietuviams ne kartą pavykdavo laimėti mūšius su gausnesniais priešais. Bet taip būdavo ne visada. Antai 1920 m. rugsėjo 22–23 d. Seinų-Beržininko ruože lietuvių 17 pėstininkų batalionų, 3 raitelių eskadronai, 6 baterijos ir 144 kulkosvaidžiai buvo puolami gausių lenkų jėgų: 33 pėstininkų batalionai, 39 raitelių eskadronai, 33 baterijos ir 375 kulkosvaidžiai. Kautynės baigėsi tuo, kad lenkai paėmė ir nelaisvę 40 lietuvių karininkų (tarp jų 2 pulkų vadai), apie 2000 kareivių, dvi baterijas (12 patrankų) ir daug kitų ginklų bei reikmenų (*Lietuvių enciklopedija*, t. 27, 1962, p. 189–190). Šis skaudus pralaimėjimas, ko gero, galiausiai nulėmė, kad lenkai po Suvalkų derybų palyginti lengvai užgrobė Vilnių ir ėmė veržtis Kauno link. Lietuviai neįstengė veikiai sukaupti jėgų. Kai jų pavyko surinkti, sėkmė juos lydėjo Giedraičių–Širvintų bare. Ta sėkmė nebuvo išnaudota, nes „geraširdės“ Tautų Sąjungos Karinės komisijos reikalavimu lapkričio 21 d. 9 val. ryto abi pusės nutraukė karo veiksmus, o lapkričio 29 d. Kauno geležinkelio stotyje, traukinio vagonė, lietuvių ir lenkų atstovai pasirašė paliaubų sutartį. Pasirašant dalyvavo dar keturi Tautų Sąjungos Karinės komisijos nariai. Tuo baigėsi Lietuvos nepriklausomybės gynimo mūšiai ir prasidėjo sąlyginai taikus laikotarpis.

Nepriklausomybės kaina

Už paliaubas, kurios truko iki 1938 m. kovo 19 d., kai Lietuva po Lenkijos grėsmingo ultimatumo užmezgė su ja diplomatinis santykius, reikėjo brangiai užmokėti. Visų pirma ji neteko beveik trečdalis savo etnografinių žemių. Pagal sutartį su Maskva jos plotas būtų buvęs 88 111 km² su 3,3 milijono gyventojų. 1920 m. pabaigoje Lietuvos valstybė valdė 52 822 km² teritoriją, kurioje, 1923 m. rugsėjo 17 d.

finansų ministras M. Yčas. Išvyksta derėtis su vokiečiais dėl paskolos, tarsi nebūtų užtekę tam reikalui vieno finansų ministro. Palikti pavaduojantys pirmuosius du vadovus Stasys Šilingas ir Vladas Stašinskas aiškiai nekontroliavo padėties. Tada grupė besikuriančių pulkų karininkų savo demaršu privertė atsistatydinti S. Šilingą ir V. Stašinską. Gruodžio 26 d. sudaroma Mykolas Sleževičiaus vadovaujama antroji Lietuvos vyriausybė.

M. Sleževičiaus vyriausybei Vilniuje dirbti teko neilgai: 1919 m. sausio 2 d. anksti rytą, pradėjus lenkų POW ginkluotiems būriams atakuoti miestą, svarbiausios lietuvių įstaigos paskutiniu vokiečių traukiniu išvyko į Kauną. Priešintis nei bolševikams, nei lenkams jėgų neturėta. Tačiau ir lenkai čia viešpatavo neilgai: sausio 6 d. rytą Vilnius atsidūrė raudonosios armijos rankose. Tada prasidėjo intensyvus tarybinės santvarkos kūrimas, trukęs iki tų metų balandžio 20 d., kai miestą užėmė lenkų legionai, vedami Juzefo Pilsudskio.

Taigi Lietuvos nepriklausomybės gynimo centru tapo Kaunas. Čia

Antrasis Ministrų kabinetas (1918 12 26–1919 03 12): Susisiekimo ministerijos laikinasis valdytojas Jonas Šimoliūnas, vidaus reikalų ministras Jonas Vileišis, finansų ministras Martynas Yčas, krašto apsaugos ministras Mykolas Velykis, prekybos ir pramonės ministras Jonas Šimkus, Ministras Pirmininkas Mykolas Sleževičius, žemės ūkio ir valstybės turtų ministras Juozas Tūbelis, teisingumo ministras Petras Leonas, valstybės kontrolierius Kostas Daugirdas

Kėdainių apsaugos būrys po 1919 m. vasario 7 d. mūšio su bolševikais ties Kėdainiais

RAUDONAS CIKLAMENAS

Irena BILEVIČIŪTĖ

Atsiverčiu nedidelę, vos per 200 puslapių turinčią, ornamen-tuotais ir neįprastais piešiniais papuoštą viršeliu knygą: Erazmas Roterdamietis „Pagiriamasis žodis kvailybei“, Vilnius. 1963. Vert. M. Račkauskas. Profesorius ranka antraštiniame lape parašyta: „Mielai Irenai Bilevičiūtei, mano bendradarbei, su pagarba prof. M. Račkauskas 64. I. 3“ Tolimos, tolimos praeities vaizdai atplaukia taip aiškiai, lyg būtų visas vykę tik vakar...

1963 m. metų žiema. Aš – antro kurso studentė, studijuojanti klasikinę filologiją (tai senosios graikų ir lotynų kalbų bei antikinės kultūros studijos) Vilniaus universitete, tą niūrią žiemos dieną stovėjau priglaudusi šalančią nugarą prie karštos krosnies Klasikinės filologijos katedroje, Pilies skersgatvyje. Ne veltui šią vietą mes vadindavome „antiqua“ (senovė) – net centrinio šildymo neturėjo, todėl anksti rytą būdavo iškūrenamos krosnys. Įėjo profesorius Merkelis Račkauskas ir dėbelėję piktomis akimis į mane. Jis nieko man nedėstė, bet šito neaukšto, visada labai tvarkingo dėstytojo griežtumą visi žinojome ir jo bijojome. Piktokai liepė pasitraukti nuo krosnies, esą susirgianti. Atsakiau, kad aš jau sergu, bet tuojau pasitraukiau. Tada Profesorius paklausė, kuo aš vardu, kelintame kurse ir ar moku skaityti lotyniškai ir graikiškai. Nedrąsiai atsakiau mokanti. Liepė išlinksniuoti *ὁ ἀνθρώπος* (ho anthros – gr. žmogus). Pasiklausęs mano linksniaavimo, sako:

– Paskambink ryt po pietų man į namus.

Visą parą buvau nelaimingiausia būtybė pasaulyje. Vis galvojau, gal negerai išlinksniau, gal nereikėjo sakyti, kad būdama atrame kurse jau moku skaityti lotyniškai ir graikiškai. Bet „ryt po pietų“ vis tiek atėjo. Kiek kartų virpančią ranką tiesiau prie telefono ragelio ir vėl atitraukiau. Bet jau turėjau skambinti. Pagaliau paskambinau ir, virpančiu balseliu prisistačiusi, suklausau. Pokalbis buvo trumpas:

– Rytų šeštą vakare ateik, paskaitysiu korektūrą. Mano adresas...

Dar vieną parą neradau sau vietos. Lygiai šeštą vakare tiesiu vėl virpančią ranką, šįkart prie durų skambučio ir vėl atitraukiu. Galiausiai paspaudžiu ir stoviu nei gyva, nei mirusi. Atsidaro durys ir... Profesoriaus akių ir lūpų šypsena, malonūs žodžiai išsklaido mano baimę visam likusiam mūsų bendravimui.

– Irute, kaip džiaugiuosi, kad atėjai. Tiesdamas man ranką sako:

– Moteris turi pirma išiesti vyrui ranką.

Aš ir galvoju: „Kokia čia moteris – antrakursė, kaip ji drįstų pirma paduoti ranką Profesoriumi?“

O jis jau bučiuoja man ranką, padeda nusivilkti paltą. Jutau, kad darau si panaši į savo baltai raudonai juos-tuotą medvilnės palaidinukę. Buvau pakviesta į vieną iš dviejų kambarių. Kai susėdome prie rašomojo stalo, įdėmiai žiūrėdama į Profesorių (kad ko nepažiūpsčiau) išgirdau sakant:

– Reikia susitarti dėl darbo. Pasiklausyk ir pasakyk, ar sutinki. Aš išverčiau ir leidžiu Lukrecijaus knygą „Apie daiktų prigimtį“. Vieniame puslapyje dedamas lotyniškas tekstas hegzametro, kitame puslapyje – taip pat eiliuotas lietuviškas tekstas. Dabar atsiuntė korektūrą. Vienam skaityti

ilgai užtrukę. Norėčiau, kad padėtum. Sakei, moki skaityti lotyniškai. Gaila, kad esi tik antrame kurse. Na, gal. Norėjau paklausti, kaip tavo balsas skamba kita kalba, todėl paprašiau išlinksniuoti graikišką žodį, dar norėjau išgirsti, koks jis, kalbant telefonu, todėl prašiau paskambinti. Nemėgstu gergždžiančių balsų. Tavisis man tiko. Ateisi kas vakar šeštą, tik neveluok, išskyrus šeštadienį ir sekmadienį. Skaitysi nuo šeštos iki devintos, kas penkiolika minučių bus dešimties minučių pertrauka, kad nepervargtų tavo balsas. Skaitysi lėtai ir aiškiai. Devintą valandą būtina vakarienai su manim. Turiu žmogų, D. Mironą (rodos, Mokslininkų namų komendantas), kuris visada ruošia vakarienę. Vienas niekada nevakarienauju, pasikviečiu vieną ar du giminaičius arba gerus pažįstamus. Gyveni bendrabutyje? „Taurė“? Uždaro 24 valandą? Tau pusvalandžio grįžti užteks, išėsi pusė dvyliktos. Už darbą aš sumokėsiu. Ar sutinki? Dar viena sąlyga – niekada nežiūrėk man į akis.

Ar galėjau nesutikti – tai buvo daugiau negu kuklios studentės svajonės. Pamišau, kad ir tą lotynišką hegzametą nelabai moku skaityti.

Taip prasidėjo pats įdomiausias, nuostabiausias ir laimingiausias laikas mano gyvenime.

Nerašiau dienoraščio, todėl tiksliai iš eilės visų vakarų neprisimenu. Pagaliau eilė ne taip jau ir svarbi. Tačiau pirmą ir antrą vakarus prisimenu gerai.

Pirmasis vakaras. Taigi viską išgirdusi, nors ir ne viską supratusi, pvz., kodėl negaliu žiūrėti Profesoriumi į akis, paėmiau spausdintus lapus ir nedrąsiai pradėjau skaityti lotyniškai:

*Aeneadam genatrix, hominum divumque voluptas,
Alma Venus, caeli subter labentia signa
Quae mare navigerum, quae terras frugiferentis...*

*(Motin Enėjo gentiės, žmonių ir dievų malonume,
laimės lėmėja Venėra! Padangėję slankiųjų žvaigždynų
vaikštai didingai: lankai tu būrlaivius kėliančių jūrą...)*

Tačiau jau trečios eilutės pabaigą perskaičiau klaidingai. Tada Profesorius prisidėjo ranką prie ausies ir paklausė:

– Kaip?

Žinojau, kad Profesoriaus klausia labai gera, todėl dar kartą skaitydama tą eilutę, paskutinį žodį sukirčiau kitaip. Tada Profesorius šyptelėjo sakydamas:

– A, tu ne tokia kvaila kaip tas Morkus. Aš jo klausiu, o jis vis tiek kartoja taip pat, aš juk nekurčias.

Nežinojau, kokį Morkų turėjo galvoje Profesorius, bet suvokiau pačią svarbiausią skaitymo paslaptį. Turiu prisipažinti, kad iš pradžių Profesorius dažnai keldavo ranką prie ausies, bet antrą kartą skaitydavau taisyklingai. Tai buvo puiki hegzametro skaitymo mokykla ir, beje, lotyniškai man sekėsi lengviau negu lietuviškai.

Štai ir praėjo pirmosios penkiolika minučių. Pertrauka. Profesorius prieš mane padėjo išvyniotą šokolado plytelę ir sako:

– Per pertrauką turi nekaltinti ir valgyti šokoladą, kad pailsėtų balsas. Aš tau ką nors papasakosiu.

Visą likusį mūsų „korektūrišką“ laiką labiausiai laukdavau pertraukų, kad galėčiau pasiklausyti tų Profesoriaus pasakojimų. Dabar gailiuosi, kad nerašiau dienoraščio. Žimoma, buvo malonu ir gardžiuotis šokoladu – argi

studentė galėjo šitaip pramogauti iš savo kišenės. Šokoladą valgiau kukliai – plytelės pakakdavo savaitei.

Pasakojo Profesorius apie save: kaip studijavo klasikinę filologiją Odesoje, sakė, kad Karolis Račkauskas-Vairas – jo brolis taip pat vertėjas. Kaune, Fredoje, dabar gyvena jo žmona, bet Profesorius gyvenęs Vilniuje, nes čia dirba. Per paskutinę pertraukėlę Profesorius prakalbo apie meilę ir pagarbą:

– Jei kas kada Tau sakys, kad myli – nesidžiauk, bet jei sakys, kad gerbia – tada gali būti laiminga, nes pagarpa vertesnė už meilę.

Taip atėjo ir devintos valandos vakarienė. Nuėjome į kitą kambarį prie padengto stalo. Profesorius man liepė sėsti prieš

Profesorius Merkelis Račkauskas

Nuotraukos iš asmeninio Irenos Bilevičiūtės archyvo

Hegzametro skaitytoja

– Ačiū, daktare, bet aš mėgstu žiedelius ir tik su stikliuku.

– Daktare, palikit ją ramybėje. Geriau pasiūlykite kokį visiems tinkantį tostą, – pastebėjo Profesorius.

– Siūlyčiau pakelti taureles už tai, kad visiems mums visur sektūsi!

Tas žodis „sektūsi“ (netaisyklingai kirčiuojamas) tapo gydytojo Indrašiaus pravarde. Profesorius nevingdavo pasišaipyti iš savo svečių.

Taip besiklausant įvairių pašnekesių atėjo ir pusė dvylikos. Profesorius atsiprašė gydytojo sakydamas, kad man laikas grįžti į bendrabutį, uždaromą vidurnaktį, ir kad man netektų nakvoti lauke. Palydėjo mane į koridorių, padėjo apsivilkti paltą, pabučiavo į ranką ir išleisdamas pro duris pasakė:

– Iki rytojaus.

Antras vakaras. Nebejutau jokios baimės. Laukiau skaitymo, nes tos knygos, aišku, nebuvau skaičiusi, dar labiau laukiau Profesoriaus pasakojimų ir, žinoma, šokolado taip pat. Buvo smalsu, kuris svečias bus šiandien per vakarienę. Todėl apsilikau savo vieštelę teatrine juoda vilnonę suknelę ir išėjau į savo antrąjį darbo, pokalbių ir vaišių vakarą. Deja, per pirmąją pertrauką sulaukiau tokių Profesoriaus žodžių:

– Ateidama pas mane nesipuošk. Mes dirbame, turi būti kukli. Tau labai tinka ta juosutuota medvilnės palaidinukė. Ir dar noriu pasakyti, kad aš gimiau per Tris karalius, bet nenešk man jokių dovanų.

Tą vakarą Profesorius pasakojo apie savo mylimą žentą Petriuką, kuris, anot Profesoriaus, pas Marytę ateidavęs tik pro langą. Ne taip, kaip Antanas, kitas žentas. Šis įeidavęs pro duris, ištiesdavęs gėlių puokštę būsimai uošvei, pabučiuodavęs jai ranką ir paklausdavęs, ar galėtų pamatyti jos dukrelę.

– Argi šitaip elgiasi įsimylėjęs vyras? – tebesistebėjo Profesorius.

Išgirdau ir daugiau linksmy istorijų apie žentelį Petriuką – rašytoją Petrą Cvirką.

Per vakarienę buvo profesorius Vytautas Mažiulis. Sėdėjo tyliai, buvo nekaltus, išėjo anksčiau už mane.

Taip tęsėsi malonus mano darbas iki žiemos švenčių, kurios visokį triušą vertė pamiršti ir siūlė pramogauti.

Po Naujųjų metų pirmam darbo vakarui pasibaigus, Profesorius tarė:

– Norėčiau padovanoti paties anksčiau verstą Erazmo Roterdamiečio knygą „Pagiriamasis žodis kvailybei“.

Atsiverčiusi perskaiciu dedikaciją. Labai sujaudino dovanota knyga, o ypač dedikacija, nes prisiminau Profesoriaus žodžius apie meilę ir pagarbą. Padėkojusi nesiryžau pasakyti, kad pagarbos dar nesu spėjusi nusipelnėti.

Artėjant Trims karaliams prislėgė mane nemenkas rūpestis: dovanėlė uždrausta, o tik žodžiu pasveikinti, man atrodė, nemandagu. Ką daryti? Klausiau kambario draugių patarimo. Beje, jos, klasikinės filologijos trečiakursės, prof. M. Račkausko nepažinojo, bet jau nebesijaudindavo, kai kas vakar grįždavau vidurnaktį, nes aš joms viską papasakodavau. Nusprendėme – galima dovanoti tik gėlių. Bet kokius? Ne buvo ir didelio pasirinkimo: sustojau prie ciklamenų vazonėliuose, tačiau kokios spalvos: baltos ar raudonos – kaip būsiu suprasa? Ai, tie prietarai... Kažkokis kipsas mano viduje šyptelėjo, ir aš ištiesiau ranką prie raudonojo ciklameno.

Štai ir Trys karaliai. Vėl sunerimusi lipu laiptais ir tiesiu ranką prie durų skambučio. Vos peržengusi slenkstį tiesiu Profesoriumi suvyniotą vazonėlę ir išpyškinu:

– Sveikinu, Profesoriau, su gimimo diena! Čia ne dovana, čia gėlė.

Pastatęs gėlę į šalį, pabučiavęs man ranką, Profesorius tarė:

– Ačiū, Irute, ta gėlė man bus labai brangi.

Aš įėjau į kambarį pirma, o vėliau ir Profesorius su išvyniota gėle.

– Raudonas ciklamenas, – žvilgtelėjo į mane, bet aš jau akėles buvau nuleidusi.

– Kaip man ją prižiūrėti? Ja rūpinsiūsi tik aš pats. Šiandien man septyniadesimt devyneri, ar aš tau atroda senas?

– Ne, Profesoriau, Jūs nesenas. „Septyniadesimt devyneri – tai begalybė“, – galvoju pati.

– Atsimink visam laikui: senų žmonių nėra, yra tik pagyvenę.

Tą vakarą šį tą sužinojau apie Profesoriaus jausmų pasaulį.

– Ne taip seniai gavau laišką iš savo ankstesnių laikų bičiulės. Ji norėtų susitikti. Paklausk, ką aš jai parašiau: „Aš jau pagyvenęs ir tu nebe jaunutė ir mūsų meilė jau nebe ta.“

– Žinau, kad negalėsi man atsakyti – esi per jauna, – tęsė Profesorius, – bet kodėl moterys visada nori sugadinti savo pačių gražų jaunystės įvaizdį jas mylėjusių vyrų atmintyje, prašydamos senatvėje vėl susitikti. Niekada to nedaryk. Jei atgyja bičiulystė – pakanka laiškų.

Aš tų žodžių nepamiršau iki šiol. Mane tebežavi vyriškio subtilus sugebėjimas pasakyti tiesą senai, nebemylimai moteriai: „...tu nebe jaunutė ir mūsų meilė jau nebe ta.“

Dar Profesorius pasiguodė, kad per savo gimtadienį sulaukę ir nemalonių sveikinimų: vaikaitis Andrius padovanojo labai nemalonią dovanėlę, aišku, norėdamas tik pajuokauti, o jam buvę labai skaudu. Vėliau, vakarieniaujant, kai Profesorius kalbėjo telefonu, iš paties Andriaus sužinojau, kad jis įteikęs paketėlį, o jo senelis apsidžiaugęs ir labai dėkojęs. Kai išvyniojo, tai įpykęs švystelėjo į kampaną. Mat ten buvo M. K. Čiurlionio reprodukcijos. Jaunystėje, pasakojė Andrius Cvirka, senelis buvo labai įsimylėjęs Sofiją Kymantaitę. Ak, tie Cvirkos!

Bus daugiau

DRAUGIJŲ VEIKLA

IŠ LIETUVOS PARAZITOLOGŲ DRAUGIJŲ KŪRIMOSI ISTORIJS

Jadvyga GRIKIENIENĖ,
Tamara ARNASTAUSKIENĖ,
Gediminas VALKIŪNAS
Gamtos tyrimų centro Ekologijos
institutas

2013 m. minime pirmosios Lietuvoje parazitologinės krypties mokslinės bendrijos įkūrimo 55-metį. 1958 m. kovo 6 d. iniciatyvinė grupė, įkurta remiantis Lietuvos mokslų akademijos (LMA) Prezidiumo nutarimu, LMA Biologijos institute sukviėtą steigiamąjį Lietuvos helmintologų draugijos (LHD) susirinkimą.

Pirmasis parazitologinių tyrimų mokslinis centras Lietuvoje – Parazitologijos laboratorija LMA Gyvulininkystės ir veterinarijos institute buvo įsteigtas 1952 m. akademiko P. B. Šivickio iniciatyva. Šio žymaus mokslininko, ypač daug nusipelnusio parazitologijos mokslo plėtotei Lietuvoje, 130-ąsias gimimo metines 2012 m. pažymėjo mokslo visuomenė. Kartu paminėtas ir Parazitologijos laboratorijos įkūrimo 60-metis. Įkūrus laboratoriją imta rengti ne tik respublikinius, bet ir tarprespublikinius pasitarimus, konferencijas. Vilniuje 1957 m. vykusiam koordinaciniame Pabaltijo parazitologų pasitarime ir buvo iškelta mintis prie Parazitologijos laboratorijos įkurti Visasąjunginės helmintologų draugijos (VHD) skyrių Lietuvoje.

Steigiamajame LHD susirinkime į draugiją įstojo 29 asmenys. Kartu su helmintologais draugijos nariais tapo ir kitų specialybių atstovai – protozoologai, arachnoentomologai. Kaip nurodyta LHD įstatuose, jos tikslas buvo burti Lietuvos mokslininkus ir gamybininkus, besidominčius parazitologija, kelti jų kvalifikaciją, populiarinti ir skleisti žinias apie parazitinius organizmus, konsultuoti medicinos ir veterinarijos gydytojus praktikus, biologijos mokytojus, rengti konferencijas, plėsti ryšius su kitų šalių mokslininkais. Draugijos branduolį sudarė Parazitologijos laboratorijos kolektyvas, jos pirmininku išrinktas laboratorijos vadovas prof. M. Babenskas, garbės nariu – akademikas P. B. Šivickis. Be M. Babensko (1958–1960 ir 1973–1983) iki 1993 m. veikusiai LHD dar vadovavo dr. G. Volskis (1961–1964), dr. A. Medzevičius (1965–1972), akademikas V. Kontrimavičius (1983–1993).

Draugijos narių skaičius per 20 metų išaugo iki 70-ties. Nors ir ne itin gausi, ši organizacija pasižymėjo aktyvumu ir nuveiktais darbais. Kasmet

Parazitologijos laboratorijos kolektyvas – Lietuvos helmintologų draugijos (LHD) branduolys. Centre – laboratorijos įkūrėjas akademikas P. B. Šivickis (1957)

buvo surengiami 10–12 mokslinių ir praktinių-gamybinių konferencijų įvairiuose respublikos regionuose, teikiamos konsultacijos visuomenei, skelbiami moksliniai ir mokslo populiarinimo straipsniai, organizuojami kvalifikacijos kėlimo kursai ir kt. Gerėjo ryšiai su užsienio mokslininkais.

Skelbiant draugijos narių mokslinius darbus ir populiarinant jos veiklą, svarbų vaidmenį suvaidino Parazitologijos laboratorijos kartu su LHD 1958 m. įsteigtas tęstinis leidinys *Acta parasitologica Lituanica* (iki 1993 m. išėjo 24 tomai). Buvo leidžiami ne tik moksliniai, bet ir praktinio pobūdžio leidiniai. Reikšmingu įvykiu draugijos gyvenime tapo nuo 1957 m. kas 3–4 metus rengiamos Pabaltijo parazitologų mokslinės-koordinacinės konferencijos, organizuotos trijų paeilui Baltijos respublikų parazitologų. Penkios iš jų vyko Vilniuje (paskutinė – 1992 m.). Išleisti visų konferencijų darbai.

Sparčiai besivystant helmintologiniams tyrimams, mažiau dėmesio skirta teoriniu ir praktiniu požiūriu svarbiai parazitinių organizmų – pirmuonių (protistų) grupei. Ypač tai pasakytina apie žemės ūkio gyvulių ir laukinių gyvūnų pirmuonis ir jų sukeliamas ligas. Nors, vadovaujant akad. P. B. Šivickiui, jau buvo apgintos kelios disertacijos, skirtos pirmuonių tyrimams ir gana sėkmingai dirbo medicinos ir veterinarijos gydytojai praktikai, tačiau specialistų išsibartymas po įvairias mokslo ir mokymo bei gamybinės organizacijas apsunkino bendradarbiavimą tarp protozoologija besidominčių ar šioje srityje dirbančių asmenų.

1961 m. įkūrus Tarptautinę protozoologų draugiją pagyvėjo protozoologų veikla ir tuometinėje Tarybų Sąjungoje. 1968 m. Leningrade buvo suauktas steigiamasis Visasąjunginės protozoologų draugijos (VPD) suvažiavimas, kuriame Lietuvai atstovavo dr. A. Medzevičius ir dr. T. Arnastauskienė.

Išaugus mokslo darbuotojų skaičiui ir jų kvalifikacijai, 1969 m. LMA Zoologijos ir parazitologijos instituto Parazitologijos laboratorija padalinta į dvi – Helmintologijos laboratoriją (vadovas dr. A. Medzevičius) ir Protozoologijos ir antropozooparazitologijos laboratoriją (vadovas prof. S. Biziulevičius). Atsirado galimybė apie besiformuojantį naują protozoologinių tyrimų centrą burti protozoologija besidominčius mokslininkus ir praktikus. Tais pat metais S. Biziulevičiaus iniciatyva, aktyviai remiant VPD prezidentui prof. J. Polianskij ir pritarus LMA Prezidiumui, kaip VPD skyrius buvo įsteigta Lietuvos protozoologų draugija (LPD). Steigiamajame susirinkime dalyvavo 21 narys, draugijos pirmininku išrinktas S. Biziulevičius. 1986 m. tapęs ir VPD viceprezidentu, S. Biziulevičius LPD vadovavo 20 metų; likusį jos veikimo laiką nuo 1989 iki 1993 m. – habil. dr. G. Valkiūnas. Pagrindiniai draugijos tikslai: aktyviai vystyti visas protozoologijos mokslo šakas Lietuvoje, padėti draugijos nariams kelti kvalifikaciją, populiarinti ir propaguoti naujausius protozoologijos mokslo pasiekimus, teikti metodinę pagalbą vidurinėms ir aukštesioms mokykloms, palaikyti ryšius su kitų kraštų protozoologais.

Per porą metų draugijos narių skaičius išaugo iki 32. Tai buvo įvai-

Protozoologijos laboratorijos kolektyvas – Lietuvos protozoologų draugijos (LPD) branduolys. Sėdi pirmoje eilėje (dešinėje) LPD įkūrėjas ir laboratorijos vadovas prof. S. Biziulevičius (1989)

rių organizacijų atstovai, besidominčys ne tik parazitiniiais, bet ir laisvai gamtoje gyvenančiais pirmuonimis. Negausi draugija atliko didelį darbą, ypač mokslo populiarinimo srityje. Kas ketvirtį kviečiamuose susirinkimuose praktikuota išklausti mokslinį pranešimą ir posėdyje aptarti gvildentą problemą. Pažymėtina, kad daugelis LPD organizuotų susirinkimų vykdavo kartu su LHD, Lietuvos pediatrų, Lietuvos infekcionistų, Lietuvos *Žinijos* ir kitomis mokslo draugijomis.

Jau pirmaisiais LPD gyvavimo metais jai buvo patikėta drauge su Protozoologijos ir antropozooparazitologijos laboratorija Vilniuje 1972 m. surengti sąjunginę konferenciją trichineliozės problemai aptarti. Dalyvavo 130 mokslo ir praktikos atstovų, sulaukta svečių iš užsienio. Po sėkmingo šios konferencijos darbo Lietuvos parazitologams pavesta surengti antrąją (1976 m. Vilniuje) ir trečiąją (1981 m. Kaune) trichineliozės klausimams aptarti skirtas konferencijas, o 1975 m. Vilniuje ir VPD Centrinės tarybos posėdį, kuriame dalyvavo žymiausi TSRS protozoologai. 1979 m. Lietuvos protozoologai Vilniuje suorganizavo simpoziumą žarnyno pirmuonių problemai aptarti. Vienu stambiausių renginių, kurį teko organizuoti LPD drauge su Protozoologijos laboratorija, buvo Trečiasis VPD suvažiavimas (Vilnius, 1982 m. rugsėjo mėn.), kuriame pristatyta apie 300 pranešimų, tarp jų 16 Lietuvos protozoologų. LPD atstovai aktyviai dalyvavo ir kituose VPD organizuotuose suvažiavimuose – 1971 m. Baku, 1976 m. Kijeve, 1987 m. Leningrade ir 1992 m. Vitebske. LPD iniciatyva buvo išleisti

visų Lietuvoje surengtų konferencijų ir pasitarimų darbai.

Nemažai įvairių priemonių abi Lietuvos parazitologų draugijos organizavo drauge. Parengta daug straipsnių apie protistus ir helmintus lietuviškoms enciklopedijoms, vesti kursai VU Gydytojų tobulinimosi fakulteto klausytojams, mokslinėse-gamybinėse konferencijose aptarti tiek protozoologams, tiek helmintologams aktualūs klausimai. Akad. V. Kontrimavičiaus iniciatyva 1983 m. Palangoje surengta pirmoji ekologinės parazitologijos mokykla, kurioje dalyvavo Pabaltijo helmintologai, protozoologai, ichtio-parazitologai ir arachnoentomologai, žymūs mokslininkai iš Maskvos, Leningrado, Užkaukazės.

Atgavus nepriklausomybę, Lietuvos parazitologams atsivėrė naujos veiklos perspektyvos. 1992 m. pabaigoje Vilniuje vykusioje XII Baltijos parazitologų konferencijoje, kurioje dalyvavo svečiai iš Danijos bei Kaliningrado, žymus danų parazitologas prof. P. Nansenas iškėlė mintį įkurti Baltijos parazitologų draugiją (BPD). 1993 m. tokia draugija buvo įkurta, į ją įstojo 35 asmenys. BPD tikslai – skatinti mokslinius tyrimus, aktyvinti švietėjišką darbą parazitologijos srityje, vienyti Baltijos šalių parazitologus, o jos nariu galėjo tapti bet kuris parazitologija besidominčias asmuo. BPD prezidentu išrinktas V. Kontrimavičius, viceprezidente prof. L. Viksna (Latvija). 1995 m. BPD narių sąrašė jau buvo 102 asmenys iš 11 šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos, Jungtinės Karalystės, Suomijos, Islandijos, Danijos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos). Nuo 1994 m. BPD buvo Europos parazitologų federacijos ir Pasaulio parazitologų federacijos narė.

Pirmas BPD renginys buvo bendras Baltijos ir Skandinavijos (SPD) parazitologų draugijų simpoziumas *Parazitinės zoonozės ir parazitų ekologija* (1994 m. rugsėjo mėn., Vilnius). Prie simpoziumo organizavimo prisidėjo LMA, Ekologijos institutas, Danijos parazitologų draugija ir Danijos parazitinių zoonozinių centrų. Dalyvavo 110 parazitologų iš 14 šalių, darbas vyko 8 sekcijose ir dviejuose specializuotuose seminaruose – *Parazitai ekosistemoje* (pirmininkas akad. V. Kontrimavičius) ir *Parazitinės zoonozės, plintančios per maisto produktus* (pirmininkas prof. P. Nansenas, Danija). Simpoziumas tapo pirmuoju rimtu žingsniu į glaudų Lietuvos parazitologų bendradarbiavimą su Skandinavijos

Baltijos parazitologų draugijos organizuoto simpoziumo dalyviai (1994)

LIETUVYBĖS SKAUDULIAI: neteikime savo vaikams svetimvardžių (2)

Doc. dr. Egidijus MAŽINTAS
Lietuvos edukologijos universitetas

Pabaiga, pradžia Nr. 10.

Ivanas, Michailas ar Algirdas, Vytautas?

Mokslininkai nurodo dešimties šaltinių, iš kur mūsų protėviai sėmėsi žinių rinkdami vardus atžaloms. Spėdamas orą ar rinkdamas vaikui vardą dažnas žemaitis dėmesį kreipė į jį supančią gamtą, žinoma, ir savęs nepamiršo.

Po vaiko gimimo baltų gentyse Gudijoje prasidėdavo tikras spektaklis. Tėvas išnešdavo mažylį į lauką ir paskelbdavo vardą. Susirinkusiems kaimynams sakydavęs, esą rado kopūstuose ar gandrais atnešę, tuo tarsi siekdamas suklaidinti pamestinukams bijodavusias kenkti dvasias. Vardai, kaip tam tikri talismanai, vaikus saugojo ir nuo blogos akies, ir nuo praeikimo. Baltai savo sūnų nevadino švelniai: Gerutis, Laimutis, Skaistutis, rinkdavo jiems stiprius vardus: Algirdas, Vytautas, Kęstutis, Birutė, Danutė, Daumantas, Švitrigaila, Jogaila, Algimantas, Mindaugas. Nuo tos vardo gavimo akimirkos mažas ir silpnas vaikelis tapdavo aplinkinių gerbiama kilnaus vardo savininku.

Antai Vytauto arba Algirdo, Kęstučio vardai ilgainiui asocijavosi su vadovavimu, ryžtu, siekiu nugalėti, sugebėjimu burti bendraminčius kovai už šventus tautinius ir valstybinius idealus. Lietuvoje veikia dešimtys Vytautų, Algirdų, Kęstutėlių klubų, į kuriuos buriasi įvairių profesijų atstovai, o juos vienija vardo pirmtakų didžiųjų kunigaikščių Vytauto, Algirdo, Kęstučio asmenybės. Veikia taip pat Jonų, Darių, Algimantų, Onučių, Biručių, Danučių, Janinų, Neringų, Vytenių, Mindaugų, Daumantų nedideli klubai, deja, vienijantys pensijinio amžiaus Lietuvos ir emigracijoje gyvenančius lietuvius. Jau seniai norėjau paklausti prof. Donato Katkaus Vilniaus Šv. Kristoforo orkestro meno vadovo, kodėl jo orkestras pabūgo didžiojo kunigaikščio Gedimino, Kęstučio, ar Vytauto vardo? Kiek vilniečiams primestas Kristoforas svarbesnis už anuos tiek daug šalies sostinei nusipelnčius didžiavirius?

Peržvelgiau Rimdžiūnų vidurinės mokyklos mokinių sąrašus. Iš 57 besimokančių tik 15 turi lietuviams priimtinius (25%) vardus: Darius, Bronislavas, Violeta, Elena, Robertas, Inga, Artūras, Kristina, Saulė, Lina, Auksė, Gražina, Mantas, Monika, Vilija. Neaišku, kodėl vengiama suteikti Lietuvos didžiųjų kunigaikščių vardų? LDK kunigaikščių vardai ypač retai pasitaiko tarp gudų. O iki 1940 m. gudai savo tautybę užrašydavo „litvinais“. Įžymūs menininkai – Ch. Sutinas ir M. Šagalas gyvendami

Paryžiuje užrašydavo po pavardę „litvin“. Dabar suteikiami vardai vaikams kelia nuostabą, bet tokių jau kupinas ir švietimo įstaigos Lietuvoje: karinos, kirilai, darjos, aleksandrai, vitalijai, majos, dianos, igoriai ir t. t. Labai keistai užrašytos lietuvių šeimų, kurių atžalos mokosi lietuviškoje mokykloje pavardės: Jurkoit, Antropiansky, Mickevič, Bublevič, Chudalėjev, Radionov, Janulčik, Bublevič ir kt. Iš pavardės neįmanoma nustatyti, kokios lyties tai mokinys. Gal to ir siekiama? Jie iš lietuviškų Kemeliškių, Rimdžiūnų, Gervėčių, Varnėnų, Zavelcų ir kt. kaimų. Kaip elgtis lietuviams mokinėms turinčioms pase pavardę Lukšo, Mažeiko arba Urbanovič, jos ne Lukšaitės, Mažeikaitės, Urbanavičiūtės. Su tokia skriauda, matyt, susitaikyta, bendruomenėje jos prisistatomos lietuviška tradicija, o pasai rodo ką kita. Tačiau ar norėčiau, kad iš mano pavardės civilinio skyriaus darbuotojas į pasą parašytų Mazin arba Mazintoic. Ir taip

daviams, diplomus išduodančioms mokslo įstaigoms. Pernai Danijoje apie du tūkstančius Larsenų gavo universitetų diplomus. Nenuostabu, kad už tam tikrą atlygį Danijoje sėkmingai veikia įstaigos, siūlančios naujas pavardes ir vardus tradicines pavardes turintiems danams.

Mažytėje Lietuvoje kai kurios bėdos mažesnės arba taip tik atrodo, kol pats su jomis nesusiduri. Galima atlikti paprastą eksperimentą: užtenka įrašyti kieno nors (dar įdomiau – savo) vardą ir pavardę į Google interneto paieškos sistemą ir prieš akis išsirikiuos koks tuzinas bendravardžių ir bendrapavardžių.

Tikros ar tariamos bėdos?

Renkant kūdikui vardą, neretai sunku apsispręsti, nes tėvus veikia šeimos, draugų, aplinkinių, svarbių mums žmonių nuomonė. Dažnai ne tik netruksta informacijos, dargi su-

džiaugiasi, kad ši tendencija atsigaua. Aprašyta gudės Oksanos Mickevič ir maskviečio Vasilijaus Suchovo pažintis internete, atvedusi į santuoką. Primsiu, kad lietuviai ir gudai niekada netoleravo santuokų nei su maskoliais, nei su lenkais. Išskyrus kunigaikščių santuokas iš išskaičiavimo su slavų karališkų ar caro šeimų atstovėmis. Savo genofondą baltai ypač saugojo. Patys gabiausi ir talentingiausi iš visų baltų genčių – prūsų ir jotvingių kunigaikščiai niekada nesielgė kaip lietuviai kunigaikščiai, nesidairydavo svetur moterų, neimdavo nei slavių, nei kitos tautybės žmonių. Buvo sukūrę vieningos baltų tautos genofondo modulį (kaip ir žydai). Visi mišrūnai kenkė ir naikino mūsų brolius ir seseris jotvingius ir prūsus.

Prisiminkime didžiuosius Lietuvos kunigaikščių vaikus, kurie tapdami kitų valstybių karališkų ar cariškių šeimū nariais sutikdavo per specialias jau

labai sunkiai suranda save gimtinėje. Todėl nuo senų senovės lietuviai vengė ir baiminosi duoti savo atžaloms svetimus nelietuviškus vardus. Koks likimas ištiks pakrikštijus naujagimį kad ir Brunono vardu? Kaip jūs manote? Orientuojamasi į uolų krikščionių misionierių Brunoną, kuris sulaukęs pilnametystės miške buvo užmuštas. Argi tokio likimo norima vaikui, kad sulaukęs pilnametystės būtų užmuštas kur nors skersgatvyje?

Post Scriptum

Svetimų vardų ir pavardžių ordos susilpnino senąją šeimą ir ją jungiančių jėgų pamatą visuose sluoksniuose, pradedant bajorais, diduomene, baigiant visais kitais nūdienos visuomenės luomais ir klasėmis. Nenoriu sužadinti vilčių, kad esą dar galima atstatyti vardų ir pavardžių pusiausvyrą. Tautos šaknų griovimo jėgos suponavo lietuviškos tradicijos mirtį. Graudu, kad mes nesuvokiame baltiškių vardų atsisakymo pavojaus. Vardų ir pavardžių rašymas Lenkijoje tapo klausimo išplėtimu už savo teritorijos ribų. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių karūnavimo išlaidoms giedamomis vardą šlovinančiomis giesmėmis gamtadienyse žiniai ir vaidilutės pakylėdavo didžiuosius kunigaikščius į kosmografinę hierarchiją. Didžiųjų kunigaikščių vardų galybė buvo įtvirtinama per ypatingas ceremonijas, apeigas ir ritualus. Mes, baltai, senovėje buvome vadinami ugnies garbintojų arba kerėtojų tauta. Lietuvos didieji kunigaikščiai ir karalius Mindaugas savo vardo magiškiųjų galių įgijo per apeigas šventųjų ažuolų, šaltinių apsupty, prie degančios amžniosios laisvės ugnies, kurstyto skaisčiosios vaidilutės ir vyriausiojo žynio. Vytautas, Algirdas, Kęstutis, Jogaila, Švitrigaila, Skirgaila ir kiti kunigaikščiai užėmė aukštesnę vietą – kažkur tarp žemės karalių ir dangaus valdovų. Žynys Lizdeika klūpojo prieš Lietuvos didįjį kunigaikštį Gediminą, o krivis Vaidila prieš Vitebsko didįjį kunigaikštį Algirdą, o vėliau Romos popiežius klūpo prieš Karolį Didįjį. Senieji ir naujieji didieji Lietuvos kunigaikščiai, kurių žemės nuo Rusijos iki Ukrainos ir dar toliau, įsivaizdavo esą Perkūno įpėdiniai. Atlikdami jiems deramus vardo ir pareigų pašventinimo ritualus, žyniai ir vaidilos prisiminėdavo garsių jų pirmtakų – milžinų vardus, kurių dosnumas leido puoselėti Lietuvos valstybės didybę. Prigimtinio lietuvių tikėjimo dainiai – žyniai ir vaidilos norėjo ir tikėjo, kad jų valia dievams ir deivėms aukojamuose daiktuose būtų išreikšta tam tikra apeigoje dalyvaujančio asmens vardo kilmės ir galios (magijos) estetika. Vardas kaip užkeikimas, kaip mitinė legenda.

Rimdžiūnų vidurinėje mokykloje mokiniai skatinami nepamiršti lietuviškų šaknų

reiktų gyventi su keliomis pavardėmis? Su svetima pase, o su nuosava namie, tarp draugų. Baisu pagalvoti.

Studentiškių vardų ir pavardžių „turgūs“

Jų galima aptikti daugelyje valstybių. Tai rimtos įstaigos, užsiimančios asmenvardžių prekyba. Pagal pagedavimą už tam tikrą mokestį jums parinks tinkamiausią vardą ir pavardę. Antai atsivertę Lietuvos telefonų knyga, joje vien su Jono vardu rasite dešimtis Jonaičių, Petraičių, Vasiliauskų, Juozaičių. Įsivaizduokite, kad tarp trijų šimtų Jonų Vasiliauskų jums reikia rasti kažin kieno rekomenduotą Rimdžiūnuose gyvenusį studentą Joną Vasiliauską. Ką daryti? Danijoje panaši pavardė yra Hansen, Larsen, Petersen. Hansų Hansenų ten begalė. Tai virto galvos skausmu ne tik šių vardų bei pavardžių savininkams, bet ir darb-

sipainiojame jos gaujoje. Internetas, žiniasklaida, knygos, mokymo įstaigos, mūsų socialinio rato žmonės, organizacijos – tai reikiamos informacijos suteikiantys šaltiniai, tačiau jos gausa ne visada palengvina sprendimą. Dažnai turime keletą vardo parinkimo kelių, todėl svarbu sugebėti tiksliai įvertinti alternatyvius pasirinkimus.

Š. m. balandžio 4 d. dienraščio „Sovietskaja Belorusija“ priėdė „Sąjunga/Belarus-Rosija“ Nr. 13 (593) p. 1–2 straipsnyje „Vestuvės abiem pusėms“ žurnalistas S. Golesnikas aprašo Dubrovensko ir Krasninskio rajonus Baltarusijos ir Rusijos pasienyje. Rusai pereina sieną ir Liaduose meldžiasi Šventosios Dvasios cerkvėje. Straipsnio autorius pastebi, kad pusė Arlauskų ir Valių kaimuose gyvenančių šeimų mišrios. Tokios baltarusiškos-rusiškos vedybos buvo dažnos sovietmečiu. Po to štilis. Ir štai žurnalistas kažin kodėl

bažnytines apeigas priimti pravoslaviškus, lenkiškus ar kitus tikėjimus ir slaviskus krikščioniškus vardus. Taip jie nutauto ir ištirpo svetimose kultūrose.

Netinkamo pasirinkimo pasekmės

Tai, kad vardą būtina rinkti atsakingai, aišku daugeliui jaunų šeimų. Nerimaujama, ar vardas neš sėkmę, ar bus kenksmingas. Manoma, kad nuo vardo priklauso ir žmogaus kūno pojūčiai, savijauta, emocinė būseną, elgesys.

Didžiausia tėvų klaida, kad krikštydami atžalą bažnyčioje, kunigų paraginti, suteikia naujagimiumi užsienyje, kažkur labai toli nuo Lietuvos gyvenusio šventojo arba apaštalo vardą. Tai didelė nelaimė tų vardų savininkams. Lietuvoje duoti krikščionišką vardą sūnui arba dukrai – tai pasmerkti jį klaidžioti po krikščioniškąją Europą, ieškant savos vietos. Tokie žmonės

■ Atkelta iš 10 p.

šalių parazitologais. Skandinavijos kolegos skaitė pranešimus ir aktyviai dalyvavo rengiant mokslinius simpoziumus Baltijos šalių regione, padėjo gauti lėšų jiems surengti. Šiaurės šalių mokslinio ugdymo akademija (NorFA) parėmė G. Valkiūno projektą Vilniuje 1998 m. birželio mėn. surengti antrąjį Baltijos ir Skandinavijos parazitologų draugijų simpoziumą *Paukščių ir jų parazitų sąveikos ekologija*, kuriame

dalyvavo ir Australijos, JAV, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės bei kitų šalių pasaulinio lygio parazitologai.

Europoje gerai žinomos Skandinavijos parazitologų draugijos ir jaunos BPD ryšiai nuolat tvirtėjo. 2001 m. spalio mėn. 20-ajame SPD simpoziume Stokholme G. Valkiūnas pateikė šios draugijos Generalinei asamblėjai siūlymą draugijas sujungti į vieną Skandinavijos – Baltijos parazitologų draugiją (SBPD). 2003 m. birželio mėn. Berгене (Norvegija) vykusiame 21-ajame SPD

simpoziume toks sprendimas buvo priimtas, jungtinės draugijos prezidentu išrinktas prof. K. Skirnissonas (Skirnisson, Islandija), viceprezidentu – G. Valkiūnas.

Vilniuje 2005 m. gegužės mėn. įvyko pirmasis susikūrusios SBPD renginys – simpoziumas, skirtas vieno iš susijungimo iniciatorių, ilgamečio LMA užsienio nario P. Nanseno (1938–1999) atminimui. Kiti kas dvejus metus rengiami SBPD simpoziumai vyko Rovaniemyje (Suomija, 2007), Rygoje

(2009), Osle (2011), penktasis vyks 2013 m. rugsėjo mėn. Kopenhagoje. 2012 m. duomenimis, SBPD narių sąraše buvo 28 Lietuvos parazitologai. V. Kontrimavičius 2005 m. išrinktas draugijos garbės nariu.

Apžvelgtu laikotarpiu Lietuvos parazitologai, dalyvaujantys įvairių čia paminėtų draugijų veikloje, atliko didelį šviečiamąjį darbą skleidžiant žinias apie parazitinius organizmus, jų daromą žalą, apskritai apie parazitologiją, jos svarbą, Lietuvos bei pasaulio

parazitologų tyrimus, jų rezultatus ir taikymą praktikoje. Suorganizuotos kelios dešimtys mokslinių ir praktinių-gamybinių konferencijų, pasitarimų, suteikta daug konsultacijų, išleista įvairių leidinių. Šiuo metu Lietuvos parazitologai SBPD nariai aktyviai dalyvauja organizuojant 2013 m. rugpjūčio mėn. Vilniuje vykiančią tarptautinę konferenciją *Maliariniai parazitai ir kitos jiems giminingos hemosporidijos laukinėje gamtoje* (<http://lsbsp.eu/>).

ISTORIJOS VINGIUOSE

SUNKUS KELIAS Į PIRMOSIOS RESPUBLIKOS NEPRIKLAUSOMYBĘ

■ Atkelta iš 8 p.

visuotinio surašymo duomenimis, būta 2 028 971 gyventojas. Lietuva prarado savo istorinę sostinę Vilnių, kuris XX a. pr. buvo tapęs jos didžiausiu ekonomikos ir kultūros centru. Jai didelės reikšmės būtų turėję kiti miestai: Gardinas, Suvalkai, Lyda, Seinai.

Per šešerius metus, prasidėjusius nuo 1914 m. karo pradžios, Lietuva neteko daug gyventojų. Vien 1915 m., kai ėmė grėsti vokiečių okupacija, į Rusiją pasitraukė apie 300 000 lietuvių pabėgėlių, o su kitų tautų pabėgėliais jų skaičius siektų net 700 000 (*Lietuvių enciklopedija*, 1960, p. 300). Pirmojo pasaulinio karo pradžioje į Rusijos kariuomenę paimta apie 75 000 Lietuvos vyrų, iš kurių 11 173 žuvo, 17 712 sužeista. 1919 01 05–1920 11 29 vykusiose kovose žuvo ir mirė nuo žaizdų 1444 Lietuvos kariai, šauliai ir partizanai. Beveik dvigubai daugiau – 2812 – mirė dėl įvairių ligų. Tad iš viso Lietuvos ginkluotosios pajėgos neteko per tą laiką 4256 žmonių. Nemaža būta

Pirmieji Lietuvos kariuomenės savanoriai Kaune 1919 m. pradžioje

Karininkas Jonas Variakojis, vadovavęs Panevėžio srities lietuvių kariuomenės daliniams 1918 12 29–1919 06 01

sužeistųjų: 93 karininkai, 2438 kareiviai ir 146 šauliai. Dar 226 kariai dingo be žinios (Vitkus, A. *Lietuvos istorijos įvykių chronologija, 1918–1926*. – Kaugas: Varpas, 2000. – P. 402).

Karų metais labai padidėjo mirtingumas. Antai 1915 m. krašte mirė 4874 daugiau, negu gimė kūdikių, 1917 m. šis skaičius dar labiau išaugo – iki 10 781, o 1918 m. pralenkė ir jį: mirčių būta 14 346 daugiau negu gimimų. 1919 m. minusinis prieaugis siekė 10 835. Tik 1920 m. atsirado plusinis prieaugis: gimė 3155 kūdikiais daugiau, negu būta mirimų (žr.: *Lietuva: enciklopedija*, t. 1. – Vilnius, 2008. – P. 159–160).

Kaizerio armijai užėmus beveik

visą Lietuvą, vokiečių okupacinė administracija netaupė vietos gyventojų: darbingus vyrus ėmė į priverčiamuosius darbus, dėl tariamai didelių ir tikrų nusikaltimų beatodairiškai baudė mirties bausmėmis. Karų metais ypač pagausėjo kriminalinių nužudymų. Tačiau žmonių praradimai pinigais neįvertinami. Tuo atžvilgiu parankiau apskaičiuoti materialinius nuostolius, o Lietuvoje jų būta ypač didelių.

Rusijos valdžia, ėmus neišvengiamai artėti vokiečių divizionams, stengėsi iš Lietuvos evakuoti stambiausias pramonės įmones. Jų išgabenta į šalies centrus net 160. Tarp jų minėtina ir Vilniaus žemės ūkio padargų gamykla „Vilija“, kuriai pradžią davė Petras Vileišis. 1912 m. pramonės įmonių Lietuvoje būta 3504, o vokiečių okupacinė administracija čia likusių suregistravusi 975. Iš jų veikė tik 654 (*Lietuva: enciklopedija*, p. 1162–1163). Liko sunaikinta Nemuno laivininkystė: nemaža garlaivių ir baidokų paskandinta, daug jų išgabenta į Vokietiją.

Ypač smarkiai nukentėjo Lietuvos žemės ūkis. Dėl karo veiksmų sudeginta 1200 kaimų (14 270 sodybų, 2000 vienkaimių, 270 dvarų). Iš viso pelenais virtę 57 080 trobesių (ten pat, p. 1194). Tos pačios enciklopedijos kitame straipsnyje nurodomi kiek mažesni skaičiai: „...Lietuvoje (be Vilniaus kr.) buvo sugriauta 40 miestelių, 1013 kaimų, 242 dvarai, 1791 vienkaimis, >10 f-ku, >13 250 gyv. namų ir 24 680 negyv. pastatų“ (p. 1136). Vokiečiai beatodai-

riškai kirtu miškus: Lietuvoje jų iškirtu 20 proc. Medieną išvežė į Vokietiją. Išbadėję belaisviai kasė durpes, kurias baidokais taip pat gabeno į Vokietiją.

Kas apskaičiuos, kiek turto dėl rekvizicijų, prievolių ar tiesiog atviro plėšimo neteko gyventojai per tuos šešerius metus. Pvz., 1919 m. arklių buvo 38 proc., galvijų – 44 proc., kiaulių – 44 proc., avių – 30 proc. mažiau negu 1913 metais.

Sutrikus prekybai, miestų ir miestelių gyventojai nebuvo aprūpinami maisto ir pramonės prekėmis. Išgalėjo beveik visuotinis skurdas ir badmiravimas.

Tad apibendrintai tikėtų sakyti: Lietuvos valstybė 1920 m. pab. pradėjo sąlyginai taikų gyvenimą būdama visiškai nuskurdinta. Kartu ją slėgė įvairios skolos užsienio valstybėms – Vokietijai, JAV, Anglijai ir Prancūzijai. Nuo 1918 m. lapkričio 11 d. sudaromoms vyriausybėms didelė problema buvo lėšos. Ypač neatidėliotinai jų reikėjo gauti krašto apsaugos poreikiams. Ats. plk. Kazio Ališausko teigimu, 1919–1920 m. per 70 proc. Lietuvos biudžeto skirta karo reikalams (*Lietuvių enciklopedija*, t. 11, 1957, p. 40). Gal ne visai be pagrindo 1918 m. gruodžio 20–21 d. trys minėti Lietuvos valdžios vyrai iškeliavo į Berlyną: čia jiems pavyko su Darlehnkase Ost valdyba susitarti dėl 100 milijonų markių paskolos.

1919 m. sausio 29 d. Kaune Ministrų Kabinetas priėmė mokesčių įstatymą ar potvarkį. Tada į valstybės išdą ėmė srūti vietinių gyventojų markės. Tačiau jų toli gražu neužteko. Tad tų metų gegužės 31 d. Anglija suteikė Lietuvai 200 000 svarų sterlingų paskolą, o gruodį Anglijos bankai, išsireikalavę iš Lietuvos linų supirkimo monopolį, davė dar 160 000 svarų, kurie išgelbėję valstybę nuo bankroto. Tų pačių metų spalį Anglija sutikusi iš sandėlių parduoti beveik 7000 šautuvų, 16 patrankų

ir šaudmenų. 1919 m. Lietuva įsiskolino Jungtinėms Amerikos Valstijoms 6 milijonus dolerių už įvairius reikmenis, laikytus šios Likvidacinės komisijos sandėliuose. Kažkiek įsiskolinta Prancūzijai už gautus garvežius, amuniciją bei kitus karo reikmenis.

Vyriausybė kreipėsi į tautiečius, kad šie atvertų savo kišenes: 1919 m. 11 milijonų markių įplaukė į valstybės išdą už išplatintą vidaus paskolą. JAV išparduota už maždaug 2 milijonus dolerių Lietuvos laisvės paskolos ląsktų. 1920 m. antroji vidaus paskola davė 28 milijonus markių.

Jeigu kam rodytųsi, jog Lietuvai sekėsi skolintis, tai toks sprendimas būtų ne visai tikslus. Iš tikrųjų užsienio kapitalas nepasitikėjo Lietuvos valstybės ateitimi. Tą nepasitikėjimą labai stiprino jų delsimas ją pripažinti de jure. Iki 1920 m. pabaigos tai buvo padariusios tik dvi valstybės: Vokietija ir 1920 m. liepos 12 d. taikos sutartimi Tarybų Rusija. Iki to laiko net nevisavertis de facto suteiktas Lietuvai vos vienas kitas: 1918 m. Švedija, 1919 m. Japonija, Norvegija, Anglija, Suomija ir Latvija, o 1920 m. – Prancūzija ir Lenkija (liepos 4 d.).

Bus daugiau

* Visos nuotraukos iš knygos: V. Lesčius. Lietuvos kariuomenė. 1818–1920 m. – V., 1998.

Pirmoji lietuviška Vilniaus karo komendantūra 1918 m. pabaigoje: karininkas K. Šapoka, komendantas L. Gira ir karininkas P. Gužas*

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas
Stilistė Jurgita Radzevičiūtė
Dizainerė Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Patarėjai: Jonas Jasaitis, Antanas Kulakauskas, Vladimiras Novosadas, Jonas Puodžius, Alfonsas Ramonas, Juras Ulbikas, Edmundas Kazimieras Zavadskas.
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 01118 Vilnius
El. paštas: mokslo Lietuva@takas.lt, tel. (8 5) 212 1235.
Laikraštis internete: <http://moksloplus.lt/mokslo-lietuva>
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://moksloplus.lt/mokslo-lietuva> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 550 egz.